

LIBERTAS

Libertas är Socialdemokratiska Studentförbundets idépolitiska tidskrift. Libertas drivs av en redaktion självständig från förbundets styrelse. Vårt syfte är att föra en progressiv socialdemokratisk idédebatt.

Utgiven med stöd av Olof Palmes Internationella Center

Libertas antologi 4 år 2015

Form: Felix Antman Debels & Katrin Svensson

Tryck: ScandBook 2015

www.tidskriftenlibertas.se

VÄGEN FRAMÅT

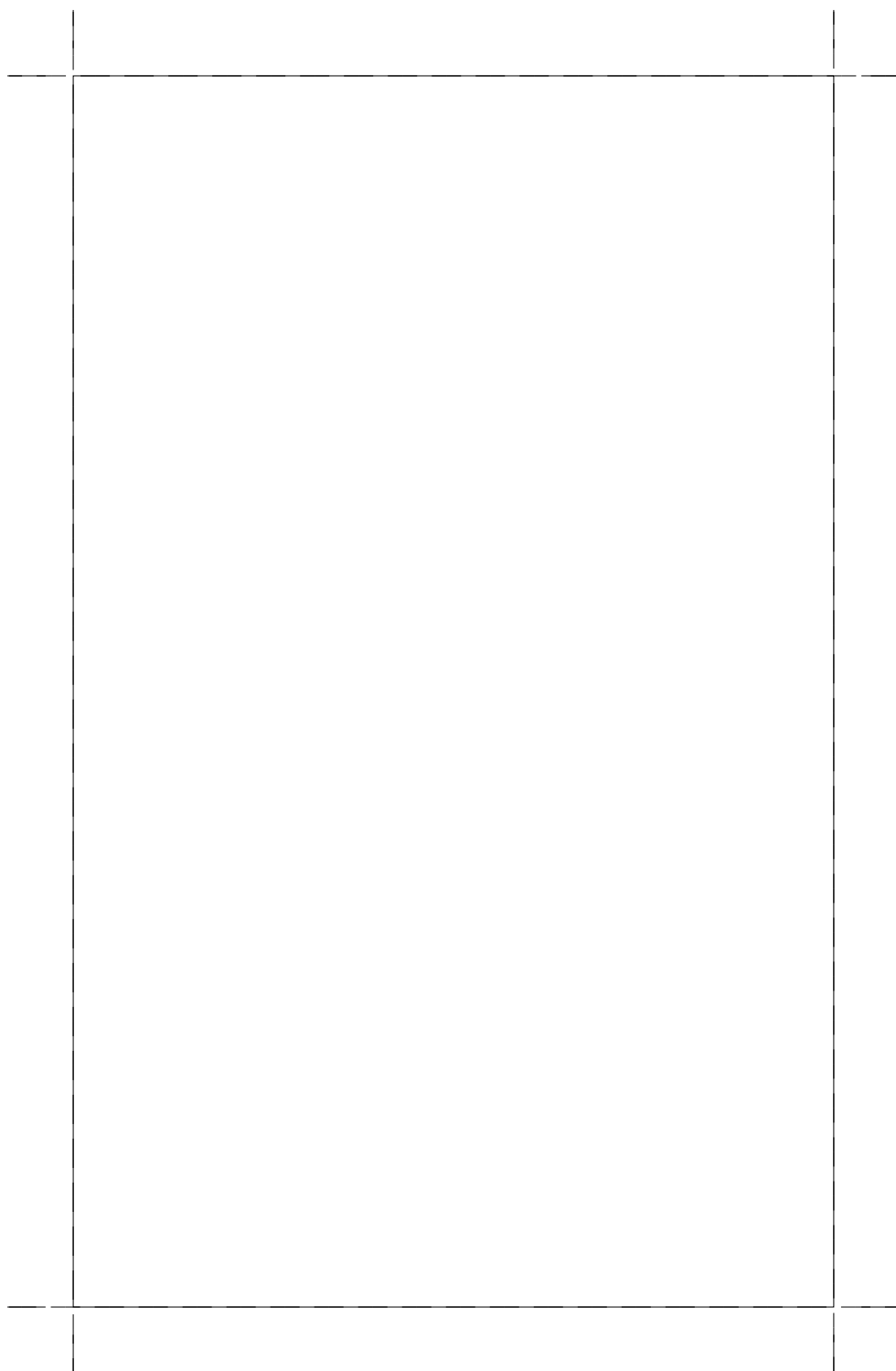
LIBERTAS ANTOLOGI 4

VÄGEN FRAMÅT

- 7-12 **IDÉER OCH IDEELLA**
Madeleine Bengtsson
- 14-15 **THE LOW ROAD**
Marge Piercy
- 17-19 **RÖRELSEN BEHÖVER EN NY SOCIALDEMOKRATISK BERÄTTELSE**
Daniel Smirat
- 21-24 **FRÅN SERVICE TILL RÖST**
Susanna Edström
- 26-33 **ATT BYGGA FOLKHEMMET**
Ludvig Fablvik
- 35-39 **EN GAMMAL MEN PÅNYTTFÖDD ARBETARRÖRELSE**
María-Elsa Salvo
- 41-43 **EN RÖRELSE I FÖRÄNDRING**
Aya Mohammed

LIBERTAS ANTOLOGI 4

- 45-49 **SOCIALDEMOKRATER FRÅN SIDAN**
Anna Ardin
- 51-63 **DÄRFÖR STREJKADE VI MOT ORDNINGSBETYGEN**
Johan Frick
- 65-70 **SYDAFRIKANSK FOLKRÖRELSE 20 ÅR AV DEMOKRATI**
Emma Nilsson
- 72-74 **OMSTÄLLNING SVERIGE/TRANSITION TOWNS**
Jan Forsmark
- 76-80 **FACKET – FRÅN KLASSKAMP TILL FÖRSÄKRINGSBOLAG**
Simon Andersson
- 82-89 **DEN GRÖNA RÖRELSEN I IRAN**
Erisa Golkbar
- 91-94 **DEN NYA ARBETARRÖRELSEN**
Kajsa Borgnäs och Daniel Gullstrand

IDÉER OCH IDEELLA FRAMGÅNGSRECEPT FÖR FOLKRÖRELSEN

Madeleine Bengtsson

Framtidens folkrörelse – ett av två teman för Socialdemokratiska arbetarepartiets 38:e ordinarie kongress. Varför detta tema och varför nu, 2015? Förmodligen för att folkrörelsen arbetarrörelsen i Sverige knappt någonsin var svagare än nu. Folkrörelsen är i kris (igen). Dags att styra upp idag så att folkrörelsen blir relevant och stark imorgon.

Men vad är en folkrörelse ens? Och varför är den viktig, värd att satsa på? Varför tjata om ett så omodernt och ofräscht begrepp?

En folkrörelses grundande kan beskrivas så här: kring en idé bildas en grupp med personer som vill arbeta för idén. Snart finns det flera grupper. För att grupperna ska kunna samverka, väljer de en gemensam ledning. När antalet lokalgrupper blivit svårt att hantera rent administrativt, kan regionala mellanled inrättas. Det är sedan inte pengar som spelar roll kring huruvida folkrörelsen blir framgångsrik – det är idéns styrka, ledningens kompetens och att det finns aktiva medlemmar på lokalplanet som är beredda att ta ansvar.

Folkrörelsen är helt enkelt en större, ofta landsomfattande, organisation som verkar för en idé – exempelvis idén om alla människors lika värde, om djurens rätt, om nykterhet, om vikten av att agera mot klimatförändringarna. Att gå samman och uträtta saker tillsammans, som man inte klarar själv, är så mänskligt det kan bli. Föreningen

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

som idé och praktik är långt äldre än stater, företag och myndigheter.

Det som gör föreningen och folkrörelsen unik och värdefull är att den skapar möjlighet för jämlikar att samarbeta. Jämlikar kan inte tvinga eller beordra varandra, de måste kompromissa och lösa tvister. Föreningen är på så sätt the mother of all demokrati. María-Elsa Salvos reportage från Filippinerna längre fram i antologin visar hur en jämlik organisation kan fungera i praktiken.

SVÅRSTYRD MEN STARK

Folkrörelsen utmålas ofta som trögrörlig och tandlös. Att radikala förslag slipas ned till oigenkännlighet och att det tar år att få nya rutiner implementerade. Att det är svårt att som enskild medlem göra sin röst hörd. Men dess nackdelar är också förutsättningen för dess fördelar. Organisationskonsulten Christer Leopold skriver i boken *Professionell ideell* (Sober förlag, 2006) att "[f]olkrörelser är bredd, inte spets; tyngd, inte fart".

De som vill ha kvar samhället i nuvarande skick har de ekonomiska resurserna. De äger produktionsmedlen och kapitalet men också medierna. Folkrörelsens styrka sitter därför i dess storlek. Eller med andra ord: i antal medlemmar och mobiliseringsmöjlighet. Vi kan aldrig slå våra motståndare med pengar eller de bästa argumenten, vi måste sätta press genom vår tyngd. Genom att vi är många. Den amerikanske aktivisten och ekonomen Michael Albert beskriver folkrörelsens kraft i att utgöra ett hot mot rådande ordning; när tillräckligt många är med blir makthavarna tvungna att lyda rörelsen, för annars hotas samhällsordningen. Ett konkret sådant exempel visar Johan Frick på i sin text i antologin.

FOLKRÖRELENS KRIS?

Here we go again. Det talades om folkrörelsens kris redan på 1940-talet. Kanske är det snarare ett normaltillstånd än en kris; själva livsbetingelsen för folkrörelser? Medlemsantalet kan gå upp

IDÉER OCH IDEELLA

och ner över tid, men om det ständigt går ner är det ett tecken på en icke fungerande organisation. Då är något ordentligt fel. Kanske är det ledningen som inte funkar, föreningens ändamål som inte längre är aktuellt eller så verksamheten helt enkelt inte i takt med tiden.

När de stora folkrörelserna i Sverige etablerades bodde de allra flesta på landet. Idag bor de flesta i staden. Där finns inte lokalsamhället på samma sätt och behovet av att organisera sig lokalt minskar. Bostad, arbete och fritid kan vara spridda över staden och försvårar föreningsengagemanget.

Att arbetarrörelsen utsätts för hårt tryck av kapitalet, så väl ekonomiskt som hegemoniskt, påverkar förstas organiseringsgraden. Liksom demografiska förändringar och arbetstidens förändringar. Men frågan är om vi inte själva gräver folkrörelsens grav när vi inte längre har en tydlig idé om vad vi som rörelse vill uppnå? Om detta skriver Daniel Smirat längre fram i antologin.

Med snart 130 år på nacken har arbetarrörelsen som folkrörelse blivit gammal. Den har institutionaliserats, byråkratiserats och professionaliserats. Organisationskonsulten Christer Leopold beskriver folkrörelsens åldrande så här:

[när] en blivande folkrörelse föds och expanderar är hela dess energi inriktad på att främja och sprida idén lokalt. Då är den dynamisk och fokuserad. När den är gammal är det tvärtom administration och huvudkontor som prioriteras. Då är den stel och byråkratisk. När rörelsen är ung har den en stor idé att samlas kring och brinna för; när den är gammal har den många små att splittras av. Åldrandeprocessen kan stoppas och vändas, organisationen revitaliseras, genom att åter sätta en idé och det lokala arbetet i centrum. Det gäller att göra rörelsen relevant igen.

Den amerikanske statsvetaren Robert Dahl varnade för politikens professionalisering redan 1989 i sin bok *Democracy and its critics*. Med en politisk elit som utan förtroende eller mandat har tillgång till kunskap som inte väljarna har urholkas demokratin, menade han. Alltför mycket makt hamnar i alldeles för få händer.

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

Styret kanske blir effektivare och snabbare, men det kan inte kallas demokratiskt. Enligt Christina Garsten med fleras studie *Makt utan mandat* (Dialogos, 2015) finns det idag omkring 2500 policyprofessionella varav omkring 2000 bor i Stockholm. De är alltså långt fler än de förtroendevalda riksdagsledamöterna och extremt geografiskt centrerade. Vad väger en medlems i Filipstads röst mot en slipad politisk sekreterare i Stockholms?

BÖRJA OM FRÅN BÖRJAN

Sörj inte, menar Susanna Edström i sin text, eftersom forskningen visar att svenskar inte alls är så oengagerade eller ointresserade som en ofta lätt kan tro. Än finns det hopp för folkrörelsen. Det går att revitalisera rörelsen och göra den relevant igen.

Folkrörelsen måste ha två fokus: idén och det lokala arbetet. Idén ska svara på följande frågor:

- Varför finns vi till?
- Vad ska vi uträtta?
- Varför är det så viktigt?

För att en ideell verksamhet ska bli framgångsrik måste idén vara smittsam, den måste få folk lokalt att vilja engagera sig. Om verksamheten är vettig och den fyller ett viktigt behov, men få vill engagera sig för idén, då fungerar den förmodligen inte i föreningsform. Christer Leopold beskriver det så här: "[o]rganisationen måste ha en tydlig och känd verksamhetsidé som klargör vad den vill åstadkomma och varför frivilliga behövs för att målen ska nås". Folkrörelser växer, leds och hålls samman av idéer. Därför är idéskolning och idédebatt avgörande för en folkrörelse.

En förening blir vad och hur den gör. Det viktiga är inte vad som sägs, vad som står på pappret – utan vad som faktiskt händer. Det är därför allt verkligt viktigt sker lokalt. Det är bara i den lokala verksamheten vi får svar på om rörelsen gör rätt saker. Har vi rätt uppfattat om världens krav? Vidtar vi rätt åtgärder?

IDÉER OCH IDEELLA

Vad ska då föreningen eller förbundet göra? Det måste vara upp till dess medlemmar. Det är medlemmarna som ger rörelsen legitimitet. Lokalsamhället är inte statiskt, det förändras hela tiden. Därför är det viktigt med många och små lokalavdelningar. Små enheter är alltid bättre än stora när det gäller folkrörelser. Styrelsen i en lokalförening ska kunna ha personlig kontakt med medlemmarna för att få till en effektiv mobilisering. Att slå ihop föreningar i hopp om att effektivisera är helt fel väg att gå. Den idén kommer från företagsvärlden, där det handlar om att utnyttja framförallt ekonomiska resurser mer effektivt. Men i en förening är det det ideella engagemanget som är resursen och den minskar om föreningen blir alltför stor. Folkrörelsen har smådriftsfördelar. Företagstänket måste bort. Det är förödande för folkrörelsen eftersom företag har en helt annan logik. En folkrörelse ska förverkliga en idé – inte maximera någon profit.

Aktivisten Michael Albert, som var aktiv under 1960- och 70-talen i USA, förklarar att vänsterrörelsen då dog ut för att medlemmarna inte behandlades med respekt och omtanke och för att rörelsen helt enkelt krävde för mycket av medlemmarna. Folk satt på evighetslånga möten, brände ut sig och fick sina sexliv förstörda, som Albert uttrycker sig. Någon som känner igen sig? Albert menar att om vi ska få till en riktig folkrörelse igen, måste vi vara mycket mer attraktiva och ge mer mening men också värd till medlemmarna. Hur kan din klubb inom S-studenter svara mot de kraven?

ATT SÄTTA SAKER I RÖRELSE

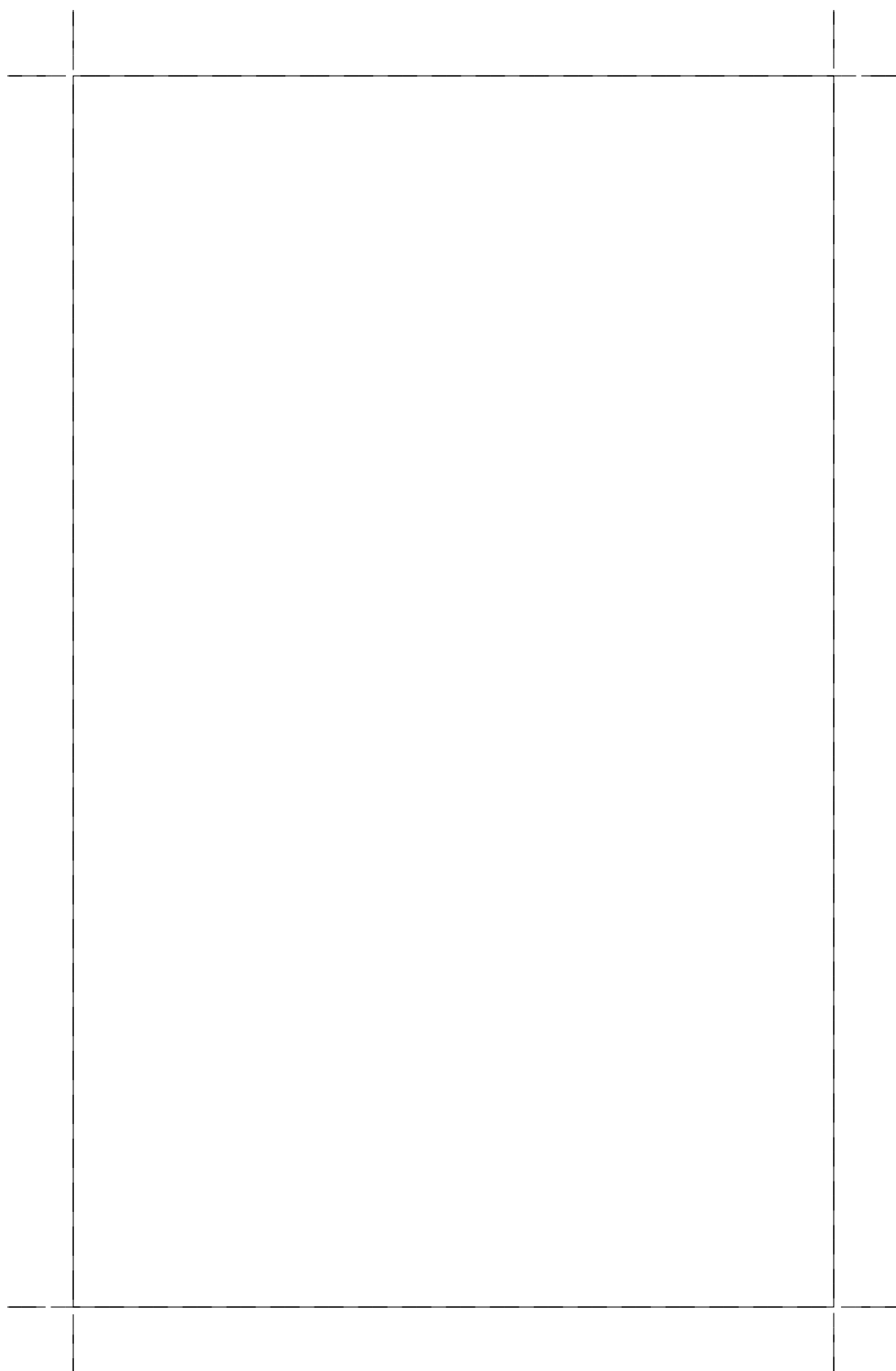
Arbetarrörelsen med sina olika organisationer har olika syften och agendor, men i huvudsak är det samhällsomvandling som gäller. Eller åtminstone borde vara. Folkrörelsen som metod är ett sätt att redan idag praktisera omvandlingen – att vara jämlika och jobba tillsammans för en bättre värld. Folkrörelsen är vägen framåt för jämlikhet och hållbarhet. Men för att bli framtidens folkrörelse räcker det inte med snygga ändamålsparagrafer, en representativ förbundsstyrelse

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

eller mer statsbidrag – vad som krävs är idéer och ideella. Det är med dem vi kan sätta saker i rörelse. Riksdagsledamoten Lawen Redar (S) fick i podden Statsapparaten frågan om hur arbetarepartiet verkställer arbetarerörelsens krav. Hon vände genast på frågan – hur ställer rörelsen mer krav på partiet?

MADELEINE BENGSSON

Libertas redaktör

THE LOW ROAD

Marge Piercy

What can they do
to you? Whatever they want.
They can set you up, they can
bust you, they can break
your fingers, they can
burn your brain with electricity,
blur you with drugs till you
can't walk, can't remember, they can
take your child, wall up
your lover. They can do anything
you can't stop them
from doing. How can you stop
them? Alone, you can fight,
you can refuse, you can
take what revenge you can
but they roll over you.

THE LOW ROAD

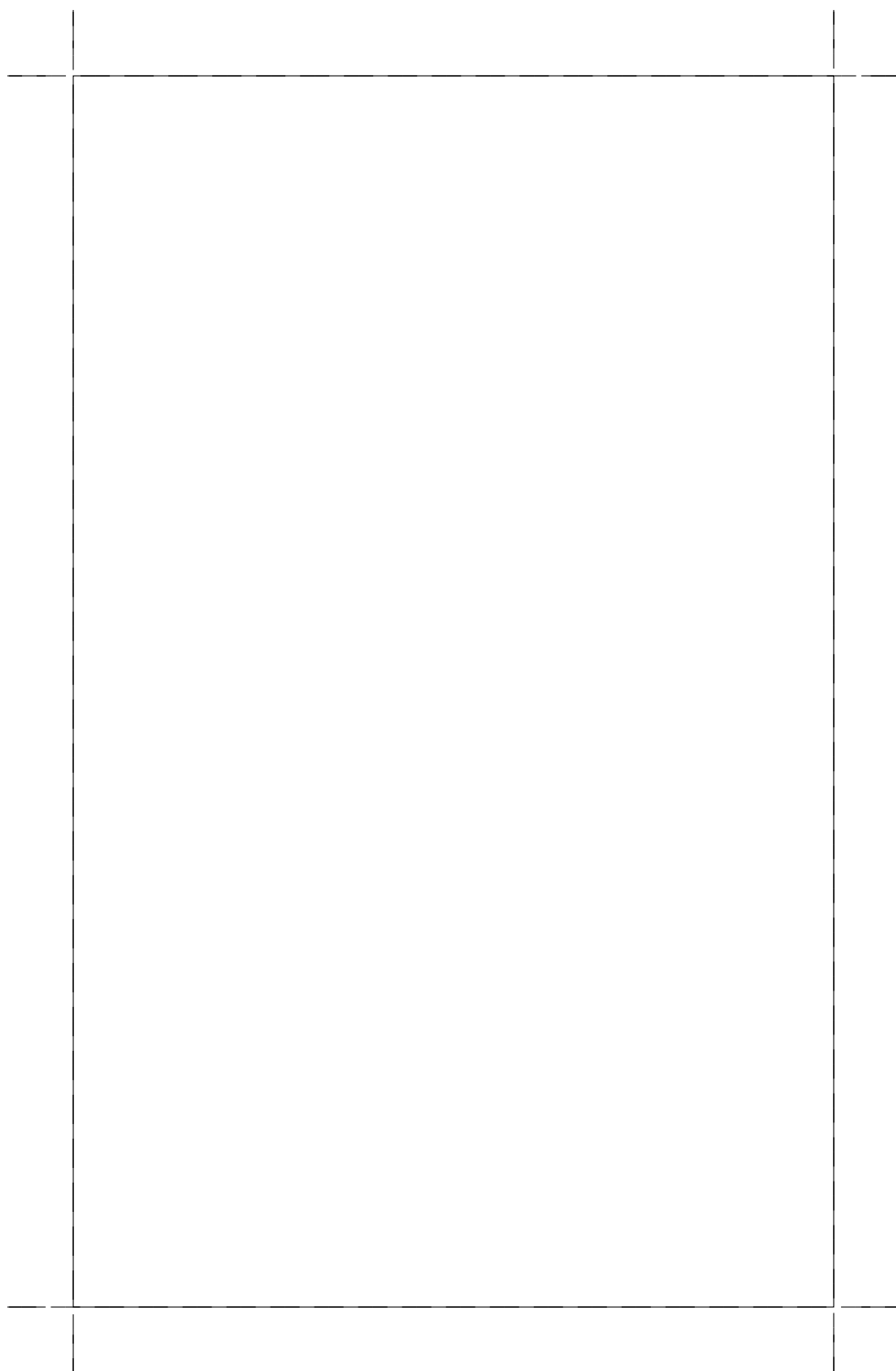
But two people fighting
back to back can cut through
a mob, a snake-dancing file
can break a cordon, an army
can meet an army.

Two people can keep each other
sane, can give support, conviction,
love, massage, hope, sex.
Three people are a delegation,
a committee, a wedge. With four
you can play bridge and start
an organization. With six
you can rent a whole house,
eat pie for dinner with no
seconds, and hold a fund raising party.
A dozen make a demonstration.
A hundred fill a hall.
A thousand have solidarity and your own newsletter;
ten thousand, power and your own paper;
a hundred thousand, your own media;
ten million, your own country.

It goes on one at a time,
it starts when you care
to act, it starts when you do
it again and they said no,
it starts when you say We
and know who you mean, and each
day you mean one more.

MARGE PIERCY

From "The Moon is Always Female", 1980

RÖRELSEN BEHÖVER EN NY SOCIALDEMOKRATISK BERÄTTELSE

RÖRELSEN BEHÖVER EN NY SOCIALDEMOKRATISK BERÄTTELSE

Daniel Smirat

En av de mest fascinerande berättelserna om kampen mellan det goda och det onda exemplifieras med bygget av Malmö Stadsteater 1944. När teaterhuset invigdes september samma år efter den elva år långa byggtiden, hade den flankerat av andra världskriget föregåtts av en omfattande djup världsdepression. På andra sidan staden var vårt grannland Danmark ockuperat av den nazistiska krigsmakten, likaså var resten av kontinenten sönderbombad. Ändå, trots eländet och misären, valde man att resa upp en teater med den starka övertygelsen att samhällets uppgift är att skapa hopp och framtidstro. Insikten att mörkrets krafter inte utmanas av kanoner och gevär utan av att bygga ett samhälle för morgondagen var helt avgörande för arbetarrörelsens stolta frammarsch.

Anekdoten med Malmö Operan må vara klyschig; att det goda alltid vinner över ondskan. Å andra sidan ger det ett perspektiv på samhällsbygget som utopi. Arbetarrörelsen har under nästan hela 1900-talet lyckats bjudna in människorna till en resa. En resa med inriktning mot framtiden, fylld av reformer som lika rösträtt, åtta timmars arbetsdag, avgiftsfri utbildning, gemensamt ägd och finan-

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

sierad välfärd, ATP miljonprogrammet med mera. Siktet har varit inställt på morgondagen, att den kommer att bli bättre. Allt detta visar tydligt att berättelsen om det jämlika samhället förutsätter att en bred rörelse av människor ska samlas och utforma visioner för morgondagens samhälle. På så sätt blev den socialdemokratiska berättelsen framgångsrik.

MORGONDAGEN TILLHÖR DÅTIDEN

Det är lätt att bli nostalgisk när man försöker måla upp en bild av hur bra historien har varit. Man ska samtidigt komma ihåg att Sverige då som nu var långt ifrån det perfekta samhället. Naturligtvis, mitt under den socialdemokratiska eran, rädde klassklyftor, brister i välfärden och diverse problem som finns kvar idag. Den stora skillnaden är att då bar rörelsen upp en berättelse om morgondagen, att de reformer rörelsen genomförde skulle föra oss närmare målet om det jämlika samhället utan klasser, utan över- och underordning. Hela samhället krävde mer och var hungrigt på mer jämlikhet och solidaritet. Det sträckte sig långt utanför rikets gränser och hade drömmar om "alla folks frihet, hela världens frihet".

Vad hände med denna vitala, hungriga rörelse som aldrig blev nöjd? Tyvärr har Socialdemokraterna omvandlats från att vara partiet med sikte på att omdana samhället genom stora, konkreta reformer till att gärna vara det parti som är bäst på finanspolitiskt ramverk, 90 dagars-garanti och borttagning av den andra sjuklöneveckan. Absolut, gärna pragmatism och förvaltning, men först ett rejält samhällsbygge. Problemet idag är att rörelsens självförtroende är så försvagat att vi inte vågar drömma oss till ett samhälle bortom konjunkturcykeln, eller bortom nästa opinionsmätning.

DEM SKA GE VISIONEN OM FRAMTIDEN?

Under lång tid klarade socialdemokratin av att fylla tomrummet för de människor som tycker att samhället är orättvist och mindre

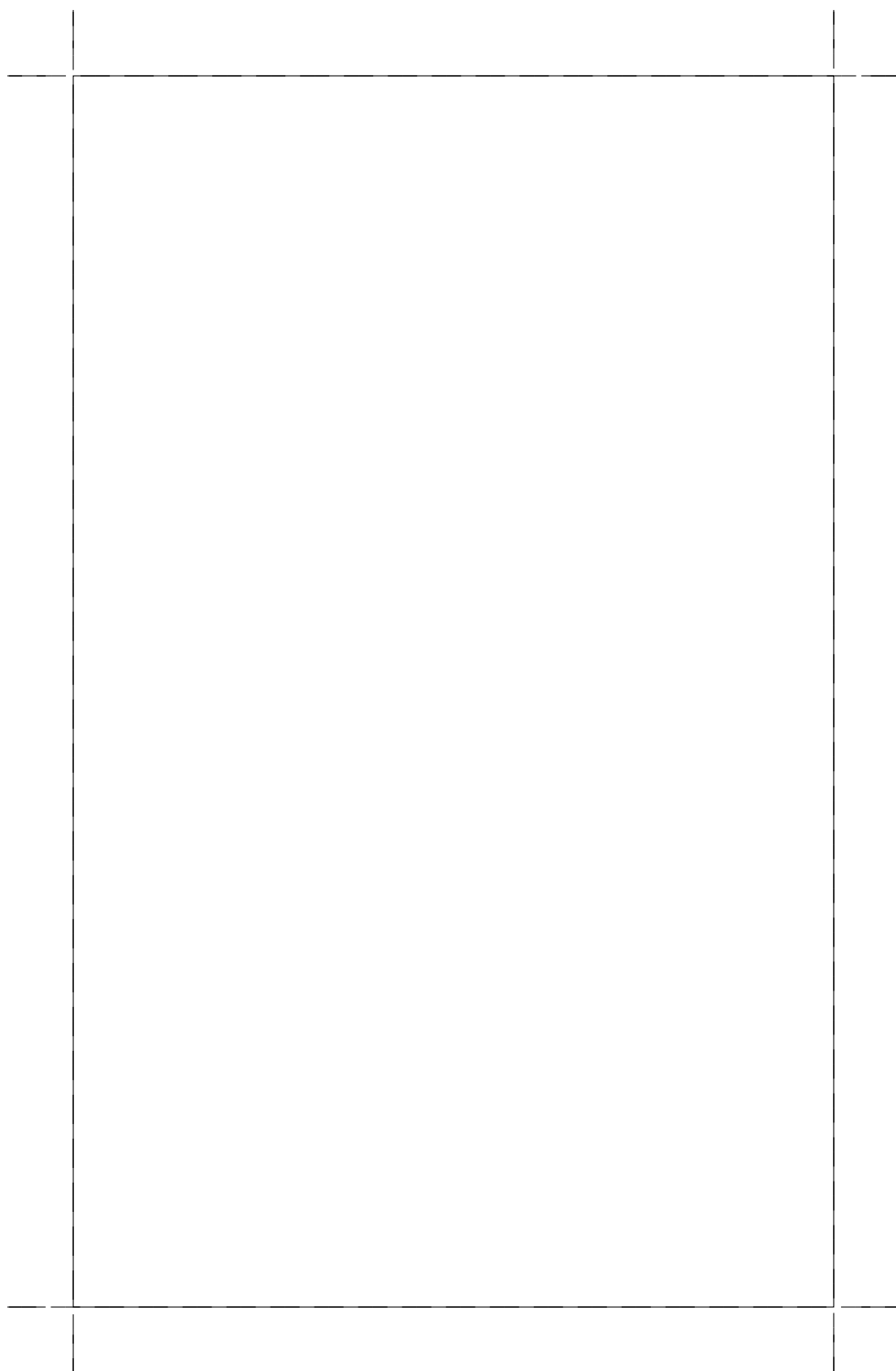
RÖRELSEN BEHÖVER EN NY SOCIALDEMOKRATISK BERÄTTELSE

sammanhållet. Till följd av att Socialdemokraterna saknar självförtroende, håller Sverigedemokraterna på att axla manteln för denna grupp. Avsaknaden av en berättelse för folket straffar sig. Trots att spåren av åren med Reinfeldt har satt sig djupt och att vi har ett samhälle idag med enorma problem i välfärden, skolan, infrastrukturen, bostadsförsörjningen och arbetslösheten, förmår vi inte riktigt utforma ett alternativ om annat samhälle för morgondagen.

Landet är mer än någonsin i behov av en progressiv socialdemokrati. Samhällets reproducerande och orättvisa strukturer, klassklyftor, ojämlikhet, rasism och klimathotet är alla problem som endast arbetarrörelsen kan fixa. Det är dags för en ny socialdemokratisk berättelse där vi bjuder in människorna till en resa mot framtidsprojektet. Hur vill du att den nya berättelsen ska se ut?

DANIEL SMIRAT

S-studenters förbundsstyrelse

FRÅN SERVICE TILL RÖST

FRÅN SERVICE TILL RÖST

OM FOLKRÖRELSENA SOM KOMMER UPP SOM SKOTT UR JORDEN

Susanna Edström

Tvärtemot vad som ofta antas i det offentliga samtalet är inte folkrörelsen död och inte heller är intresset för organisering avtackande. Det visar inte minst den senaste befolkningsstudien som Ersta Sköndal Högskola precis släppt. Mer än varannan svensk är ideellt engagerad. Varje dag ger människor av sin tid för att de känner solidaritet och ett gemensamt ansvar för sina medmänniskor. Civilsamhällets organisationer representerar ett politiskt engagemang, där individer får utrymme att kanalisera sitt intresse för sin hjärtefråga, de intressefrågor som de brinner allra starkast för.

De är en del av vad forskaren Erik Amnå kallar "ett mångtydigt mellanrum där individen gestaltar sina uttrycksbehov på många olika sätt". Ett mellanrum som inte kan ersättas av det offentliga. Människor i Sverige lägger i snitt drygt 15 timmar per

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

person och månad, enligt Befolkningsundersökningen från Ersta Sköndal Högskola.

CIVILSAMHÄLLET VS VÄLFÄRDEN?

När det skärs ner i den offentliga välfärden får det frivilliga arbetet bära ett tyngre ansvar. Sverige ska fortsätta satsa på en stark gemensamt finansierad välfärd där det offentliga erbjuder ett bra grundstöd. Ingen ska behöva skänkas en matkasse för att de inte har råd att gå och handla. Men det kommer alltid att behövas. Den skattefinansierade välfärden kan eller bör inte göra allt.

Det organiserade civilsamhället utgör också en konstruktiv del av vår välfärd, alltså folkrörelser, föreningsliv och nätverk som verkar inom den ideella sektorn. Det är unikt snabbfotat och bra när det gäller att plocka upp och göra något åt akuta problem i vårt samhälle, ofta långt innan det offentliga lyckas mobilisera sina krafter. Civilsamhället kan också kanalisera människors engagemang när de inte orkar med att se att saker och ting inte funkar eller att människor, djur eller natur far illa.

Det har resulterat i folktandvården, sjöräddningen, A-kassa, bibliotek och Missing People Sweden. Alla dessa innovationer bygger på att människor har sammanslutit sig för att de vill åstadkomma förändring i samhället och en del av dessa innovationer har senare kommit att bli en del av vår offentliga välfärd. Andra kanske borde bli, medan vissa andra aldrig bör bli det. Alla insatser behövs i vårt samhälle, eftersom de har olika syften.

De senaste åren har en mängd initiativ utan tydliga organisationer startats. Det innefattar sådant som Soppkök Stockholm och Uppsala och Giving People, den sistnämnda delar ut matkassar till behövande. Dessa initiativ har fått utstå en hel del kritik för just sin brist på formella organisationsstrukturer; de antas vara odemokratiska och alltför kortsiktiga, inga riktiga lösningar, bara en quick fix på strukturella problem. Att människor dövar sitt samvete genom att engagera sig i något kortsiktigt. Grundarna till soppkök Stockholm har uppgett att en del av vad de ville göra var att lyfta

FRÅN SERVICE TILL RÖST

frågan om fattigdomen i dagens Sverige, för att väcka liv i debatten. De ville få människor att prata om vad som sker omkring oss. Ett upprop, en folkrörelse mot vår tids fattigdom föds också genom Facebook-likes, samtal vid kaffeautomaten och de enskilda initiativen. När tillräckligt många skänker och delar är det ett faktum vi inte kan förneka.

FRÅN VÄLGÖRENHET TILL POLITISKT OPINIONSARBETE

Syftet är inte alltid att bota, utan bara att göra något, vad som helst, för att det inte bara går att stå och se på. Som nu när kommuner och landsting försöker förstå vem som egentligen ska ta ansvaret för EU-migranterna som tvingas tigga i hörnen. Då behövs Frälsningsarmén, Stadsmissionen och soppkökens praktiska arbete, för de vet att det enda ansvar de behöver känna för att göra något är det medmänskliga.

Men det stannar ofta inte där, vid vad som ofta kallas välgörenhet, utan leder – om förutsättningarna finns – till traditionellt organiserat föreningsmedlemsskap, och till och med politiskt opinionsarbete. Det visas genom exempelvis Volontärbyråns verksamhet. Det är en förmedling som via sin hemsida låter ideella organisationer annonsera ut uppdrag som de behöver få hjälp med att utföra, som fångar upp människor som vill ”göra en insats”. Årets enkätundersökning av de som sökt ett uppdrag, Volontärbarometern, visar att 30 procent av de som tagit ett uppdrag via hemsidan är under 25 år. Det visar tydligt att myten om att unga människor inte vill organisera sig eller engagera i samhället är just det, en myt.

Ett exempel är just Giving People, som distribuerar matkassar till behövande barnfamiljer. Giving People började sin verksamhet med matkassar men insåg snart att de måste påverka politiskt för att inte behöva göra samma jobb i evighet. Etablerade organisationer som Stadsmissionen och Frälsningsarmén skriver ofta debattartiklar, och deras röst i frågor om utsatthet har tyngd genom att de i sitt arbete, utan att kräva motprestationer eller förmana,

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

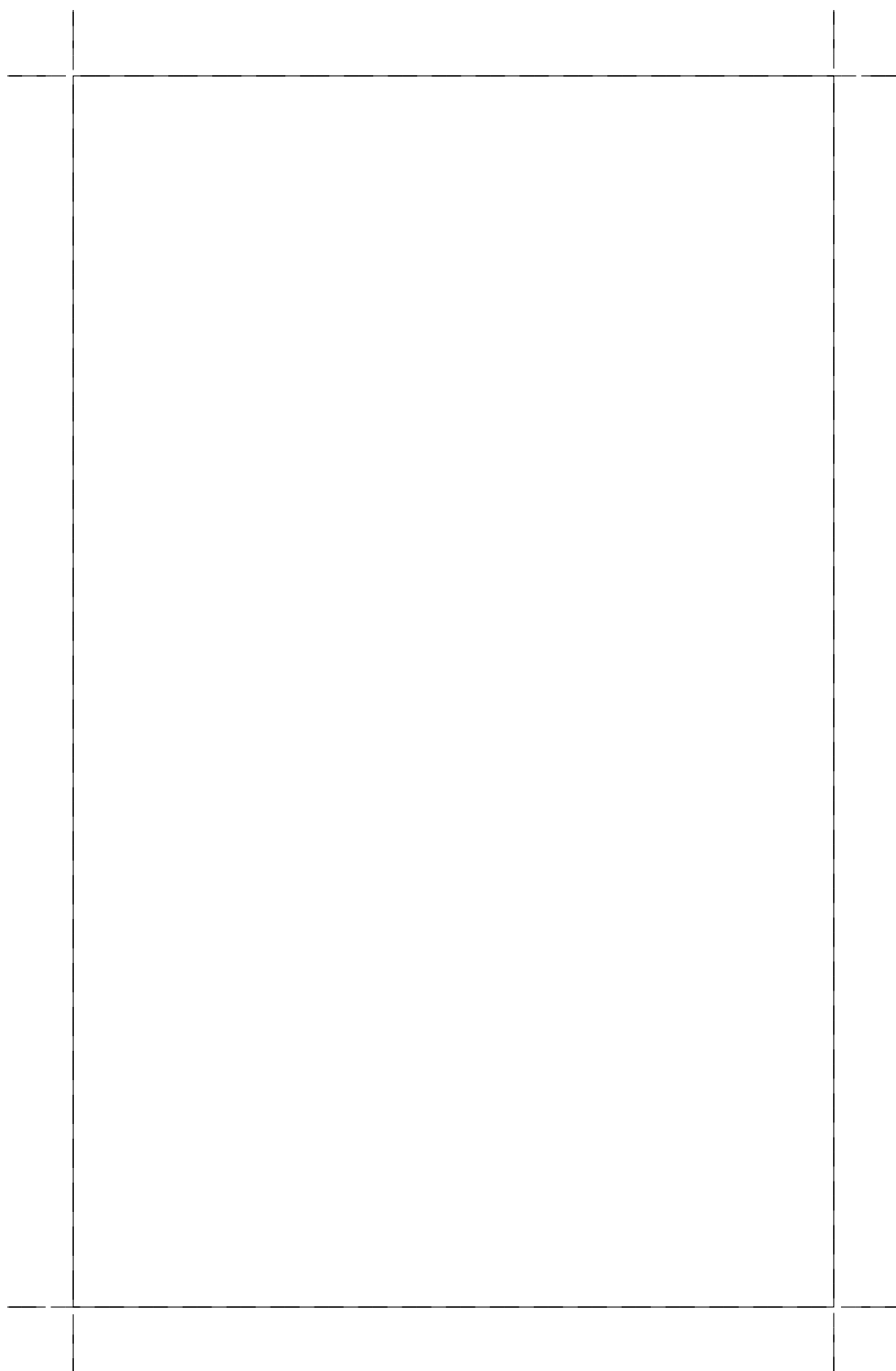
kan möta människor som ibland står utanför våra trygghetssystem.

Även om en verksamhet börjar som ett rent välgörenhetsinitiativ så springer behovet av denna välgörenhet ur ett reellt samhällsligt problem, ett problem som de människor som startar initiativet brinner för till den grad att de börjar organisera sig för att råda bot på det. Att den politiska glöden stannar vid "välgörenhetsinitiativ" är inte en rimlig slutstation. Vi ser att det går vidare in i traditionella opinionskanaler, till tidningarnas debattsidor och organisationsnummer. Att utföra praktisk hjälp i form av mat och boende är inte en sluten cirkel utan resulterar ofta i politiska ställningstaganden och påverkansarbete. Och att utföra en service kan också vara att ta ställning och höja sin röst mot samhällets orättvisor.

Välfärden räcker inte till, och där ur har det fötts och kommer att födas folkrörelser, mot fattigdom, hemlöshet, diskriminering, segregation, ensamhet och dåliga tänder.

SUSANNA EDSTRÖM

Student i freds- och konflikt/statskunskap

ATT BYGGA FOLKHEMMET

Civilsamhälle, folkrörelse och partiet som institution i samspel och konflikt

Ludvig Fablvik

Folkhemmets fysiska rum skulle utplåna ojämlikheten och speglade en ideologisk övertygelse om det materiellas makt över anden. Det demokratiska, jämlika och jämställda Sverige krävde nya väggar, nya tak och nytt golv. Dessa modernismens utrymmen utvecklades tillsammans med arkitekter, politiker, partimedlemmar och civila medborgare. I dag borde vi hämta kraft ur vår breda folkrörelsetradition utan att bli sentimentala.

Högern vänder på begreppen. I dag är himlen grön och gräset blått. Teatergruppen Det sovande folket illustrerar detta väl i en scen i sin senaste uppsättning "Dö inte än! Jag ska bara fakturera först". Pigan blir entreprenör, skattekvot blir skattetryck, försäkringar blir bidrag. "Alla behövs!" tyckte Moderaterna under valrörelsen 2014 och lät i och med detta som rejäla sossar. Den svenska extremhögerens kidnappning av den idealiserade gårdagens folkhem lutar sig mot samma princip. Myten om det syrefattiga lugn som påstås ha präglat Sverige under 1940-, -50- och -60-talen känns betryggande i en samtid som aldrig står stilla. Myten till trots var folkhemmets sociala ingenjörskonst ytterst progressiv och framåt-

ATT BYGGA FOLKHEMMET

syftande. I utvecklingens namn begicks övergrepp. Möjligen utgör dessa övergrepp en del av folkhemmets lockelse för våra nygamla hobbyfascister. Vipeholmsexperimenten, det rasbiologiska institutet samt tvångssteriliseringarna är tre olika utslag av en sorts blind positivism parat med luthersk socialfascism. Men där fanns också en ideologisk övertygelse om att dagarna, och människans livsvillkor, var våra att forma. Ett socialistiskt och utilitaristiskt hopp, en optimism. En tro på politiken och på den tidens vetenskap.

Lärdomen av de institutionaliserade kränkningarna får inte resultera i någon liberal rädsla för politik och styrning. Man kan inte ge samhället någon sorts fri uppfostran. Snarare måste man desto hårdare hålla fast vid vissa villkorslösa värderingar för att samspelet mellan människor ska fungera. Även om samhället är satt i ständig omförhandling, får det inte tappa bort sig själv.

DET TIDIGA FOLKHEMMET

Den 18 januari 1928 höll Per Albin Hansson sitt omvälvande folkhemstal i riksdagens andra kammare. "Det måste en gång bli så, att klassamhället Sverige avlöses av folkhemmet Sverige", lät det då. Klassfredens folkhem, där medborgarskapet var förenande, under vars tak samhällsomdanande politik kom att föras. Personligen har jag svårt för idén om ett folkhem. Framförallt eftersom klassgemenskapen tycks ersättas av en gemenskap utan maktperspektiv på nationalstatens villkor. Dessutom ringer det exkluderande, nästan biologiskt. Folkhemmet bär på en bismak av social hygien. Göran Perssons begrepp "det gröna folkhemmet", som aldrig riktigt realiserades, för tankarna till ekologiska tvångssteriliseringar. Gunnar Ekelöf formulerade en lika elegant som besk kritik av den socialdemokratiska folkhemstanken i sin dikt "Till de folkhemske":

Av hänsyn till de estetiska kraven
(som också är ändamålsenlighetens)
har arkitekterna gjort molnen fyrkantiga.

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

På ett ytligt plan kritiserar Ekelöf folkhemmets estetiska doktrin, funktionalismen, och dess krigsförklaring mot dekor och pynt. På ett djupare plan vänder sig Ekelöf mot hela det politiska maskineri som sattes i verket under det förra seklets pubertet. Det är en kritik av hela folkhemsideologin. Mot det alltför ordnade, tillrättalagda, byråkratiska, homogena. Socialdemokratin närde idén om hur en sval, anonym stat av demokrati och rättsäkerhet skulle frälsa svenska folket från tidigare armod och korrupperande sociala sammanhang. Estetik är förstås extremt ideologiskt, och de former som kom att spegla detta framåtsyftande projekt var just funktionalismen. Praktiskt, rationellt, handgripligt, utan vidare kruseduller. Det funktionella var prydnad nog. Roten till funktionalismens aviga inställning till utsmyckning låg i den modernistiska rörelsens förakt gentemot det borgerliga, dekortunga hemmet och i förlängningen det konservativa, borgerliga samhället. Funktionalism och socialdemokrati utvecklade en symbios. I den borgerliga stadsplaneringen bodde bättre folk åt gatan medan enklare folk förpassades till vindar eller uthus. Nu skulle den gamla ordningen slitas bort. Till sin hjälp använde politiken radikal stadsplanering och arkitektur. Den byggda miljön blev ett viktigt instrument i den sociala ingenjörskonstens verktygslåda. Det fysiska folkhemmet skulle hamras upp. Grunden var delvis den basala marxistiska analysen om hur vår materiella omgivning är upphovet till vårt psykologiska vara. Vi skapar rummet och rummet skapar oss, som pedagogen Carlina Rinaldi sa.

SOCIALDEMOKRATI OCH MODERNISM I SAMSPEL

Modernismens idé om avantgardet, den konstnärliga förtrupp som drev utvecklingen framåt, har sin sakpolitiska relexion i folkhemmets socialdemokrati. Politikerna blickade framåt. De skulle skapa det nya samhället. Detta gjorde dem i dialog med funktionsens arkitekter. Stockholmsutställningen 1930 blev funktionalismens startskott i Sverige. Där lanserades det moderna boendet med sina finesser, så som sopnedkast och maskintvättstuga. Det var rationellt och demokratiskt. Hyresgäster skulle mötas i det gemensamma tvättstu-

ATT BYGGA FOLKHEMMET

geutrymmet. Vardagssysslorna fick en stark social anstrykning. Man var en människa i arkitekturen, och en människa bland andra människor.

Ett famöst exempel på den nya övertygelsens praktiska konsekvenser är Norrmalmsregleringen och rivningen av Klarakvarteren i Stockholm. Det var det absolut största bland nationella projekt som bär vittne om den potenta socialdemokratins föredömliga förnekelse av nostalgi. Hela Stockholms innerstad omdanades. Kulturhuset blev en demokratins och konsternas flamma bland kommers och kontor. Kulturhusets förutsättning och granne, Sergels torg, är däremot ett arkitektoniskt misslyckande. En krater mitt i staden med trappor upp och ned. Det är inte rationellt någonstans. Det fanns emellertid gränser för vad som tolererades vad omgestaltningen av Stockholm anbelangade. När socialdemokraterna i Stockholms stadshus under bilismens gyllene era ville spränga fram stora motorleder över Kungsholmen väckte de ett folkligt motstånd som tvingade dem att återkalla dessa planer. Ett utslag av folkrörelsens dialektik, i ständig förhandling med sig själv. Således frodades civilsamhället även under folkhemserans glansdagar.

Man borde riva mer i dag. Det finns en beklaglig försiktighet i samtiden. En syn på den radikala omvälvningen av stadsrummet som någonting aggressivt och oförfinat. Det kan skymtas en småborgerlig konservatism bakom en förment respekt inför gamla kulturvärden och -minnen. Den ryske konstnären Kazimir Malevitj framhårdade att städer och stadsdelar borde rivas vart femtionde år för att ge plats åt någonting nytt - som en del av mänsklighetens eviga förnyelse. Detta borde bejakas. I ett grönt samhälle med hållbarhetsperspektiv torde det dessutom falla sig naturligt med cykler av nedbrytning och återfödelse. Att riva och bygga nytt behöver inte innebära resursslöseri.

EN PLANERAD EKONOMI

Ett av Sveriges vackraste politiska projekt någonsin, miljonprogrammet, knäslattes 1965. Nio år senare, 1974, hade Sverige en mil-

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

jon nya bostäder. Förutsättningen var en planhushållningspolitik i linje med arbetarrörelsens efterkrigsprogram anno 1944, liksom de låga oljepriserna och högkonjunkturen. Socialdemokratin fick saker och ting gjorda. 2014 gick Socialdemokraterna till val på att bygga minst 250 000 bostäder till 2020. Det är ett kvartsmiljonprogram. Exemplariskt i denna vår tid som, liksom 1950-talet, plågas av bostadsbrist. Den fria marknadsekonomins företrädare framför den här typen av planerad ekonomi är svår att försvara. Det säger sig självt att planering är att föredra framför slump, godtycke eller krasst vinstintresse.

Miljonprogrammets i dag befläckade rykte är tragiskt. Programmet var med nyttjandet av hälsovådliga byggnadsmaterial inte felfritt. En cynisk analys är hur miljonprogrammet, med sitt ursprungligt demokratiska syfte, blivit till de nya uthusen och vindsvåningarna. Men det kan också vara intressant att fundera över vem det är som har bestämt att miljonprogrammets yngel är fula. Vem äger smaken? Den allmänna, negativa attityden gentemot de stora bostadshus som byggdes mellan 1965 och 1974 kan betraktas som ett kamouflerat klassförakt.

Sedan Stockholmsutställningen 1930 fördes en livlig debatt om standardiserade bostäder, och under hela 1950-talet diskuterades bostadsproduktionens industrialisering. I dialog med detta utvecklades politiken. I enlighet med modernistiska normer skulle produktionen vara ändamålsenlig, enkel, jämlik och likriktad. Mänskliga behov var universella och absoluta. Industriell massproduktion förbilligade varorna, och de kunde köpas av alla. En dominerande paroll var "vackrare vardagsvaror". Här fanns en tydlig demokratisk övertygelse. Under 1960-talet började den här attityden att ifrågasättas. Framförallt var det den fostrande tonen i modernismen som kritiserades. Folkets behov definierades av någon annan, tyckte man, och det togs ingen hänsyn till individen. Det fanns ett totalitärt drag i övertygelsen om att det skulle vara lika för alla. En homogenitet. Kritikerna riktade udden mot ett genomplanerat, rationellt och auktoritärt samhälles brist på spontanitet och kreativitet. Moderna museet gav uttryck för detta genom att 1968 fösa in en massa barn i ett rum fyllt med skumgummi, färg och penslar.

ATT BYGGA FOLKHEMMET

Barnens impulsiva skapande blev en metafor för ett sorts uppror mot den socialdemokratiska statens tillrättaliggande av medborgarnas liv och samhällsform. Utställningen, "Modellen för kvalitativt samhälle", kanske inte kan betraktas som folklig men likväl som ett civilsamhällets protest.

Det finns flera poänger i hur implementerandet av en vision, av storslagna planer, så lätt blir individutplånande. Socialdemokratiens omdaning av Fattigsverige under modernismens 1900-tal var en nästan neurotisk strävan efter ett socialt, estetiskt och demografiskt hygieniskt samhälle. Det fanns en ideologisk självgodhet i övertygelsen om att den förda politiken arbetade för det allmännas bästa. Bärande i hela den handfasta och radikala politik som fördes under folkhemseran var den modernistiska övertygelsen om en utvecklingens och rationalitetens väg bort från krigets och forna tiders barbari. Genom rationell politik kunde folkets behov tillmötesgås. Efterkrigstidens socialism hade ett starkt självförtroende och höga ambitioner. Man kan vittra en känsla av att man stod inför en ny renässans. Placerar man detta forna klimat vid sidan av vårt eget ideologiskt anemiska samhälle uppstår ett caravaggiantskt klärobskyr. Tänk att det fanns en tid då politiker faktiskt fick vara politiker.

DET SENA FOLKHEMMET OCH VÄGEN FRAMÅT

1972 var det partikongress. Folkhemseran hade mognat, och vår store ledare Olof Palme utlyste sin ambition om att skapa en delegation för jämställdhet mellan kvinnor och män. Palme hävdade kvinnors rätt till arbete och att samhället måste organiseras efter förutsättningen att både män och kvinnor under jämlika förhållanden ska ta sig an arbetsmarknaden. Detta innebar att samhällsservicen, i synnerhet barnomsorgen, nödvändigtvis byggs ut. Det gamla socialdemokratiska målet om full sysselsättning kom från och med 1972 att omfatta även kvinnan. Jämställdhet blev en av partiets kotor i dess ideologiska ryggrad. Familjepolitiken skulle främja ett tvärförjärsamhälle, där huvudsaken var att kvinnan en-

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

trade produktionen, offentligheten, den formella ekonomin. Sjuttio-otalets stora reformer - särbeskattning, expanderingen av barnomsorgen, föräldraförsäkringen - upplöste, åtminstone formellt och till stor del, kvinnans historiska begränsning vad gällde möjligheten till att ha ett yrkesliv. Den springande punkten är att lönearbete är nyckeln till frihet. Och visst innebär den egna inkomsten en självständighet som ofta var välkommen och behövlig, men själva systemet - arbetssamhället, lönearbetet - kränktes inte, utan gynnades. Den kapitalistiska ekonomin likaså. Och i många fall innebar det ett dubbelarbete för kvinnorna i hemmen, som fick axla ett lönearbete parallellt med att deras huvudsakliga ansvar för det oavlönade hushållsarbetet bestod.

Med vår samtids dygnetruntsamhälle uppstår krav på nattis. På en nivå är det oacceptabelt att kvinnor i mycket högre grad än män arbetar deltid för att ta hand om barn och anhöriga. På en annan nivå är ju dagis och nattis ett sätt att tjäna pengar på kvinnor och att göra lönearbetet till livets centrum.

Folkhemmet byggdes av ett socialdemokratiskt arbetareparti som i det närmaste var en institution. En monolit. Men allt började med en utomparlamentarisk massrörelse. Från det gick vi till att bli ett statsbärande parti. I dag känns det som att vi lever i en otroligt farlig historielöshet. Framtidspartiet har tappat sin forntid. Socialdemokrater som fnyser åt dagens utomparlamentariska rörelser sviker sin egen historia. George Orwell konstaterade att den som kontrollerar det förflutna även kontrollerar framtiden. Vi får inte glömma våra rötter som utomparlamentarisk massrörelse i kraftig opposition mot det rådande. Kampen för våra värderingar måste fortfarande föras både inom och utanför parlamenten. Hade vi enbart förlitat oss på parlamentarismen, skulle folkhemmet inte kunnat uppbådas. Socialdemokratin kan inte betrakta sig som för fin för gatorna. Vi måste bygga relationer med andra utomparlamentariska föreningar som delar våra intressen. Engagemanget finns hos medborgarna - uppdraget att kanalisera det är vårt. Det måste vara SAP:s ansvar att som parti hålla sig attraktivt, medvetet och öppet för människor med socialistiska sympatier. Att

ATT BYGGA FOLKHEMMET

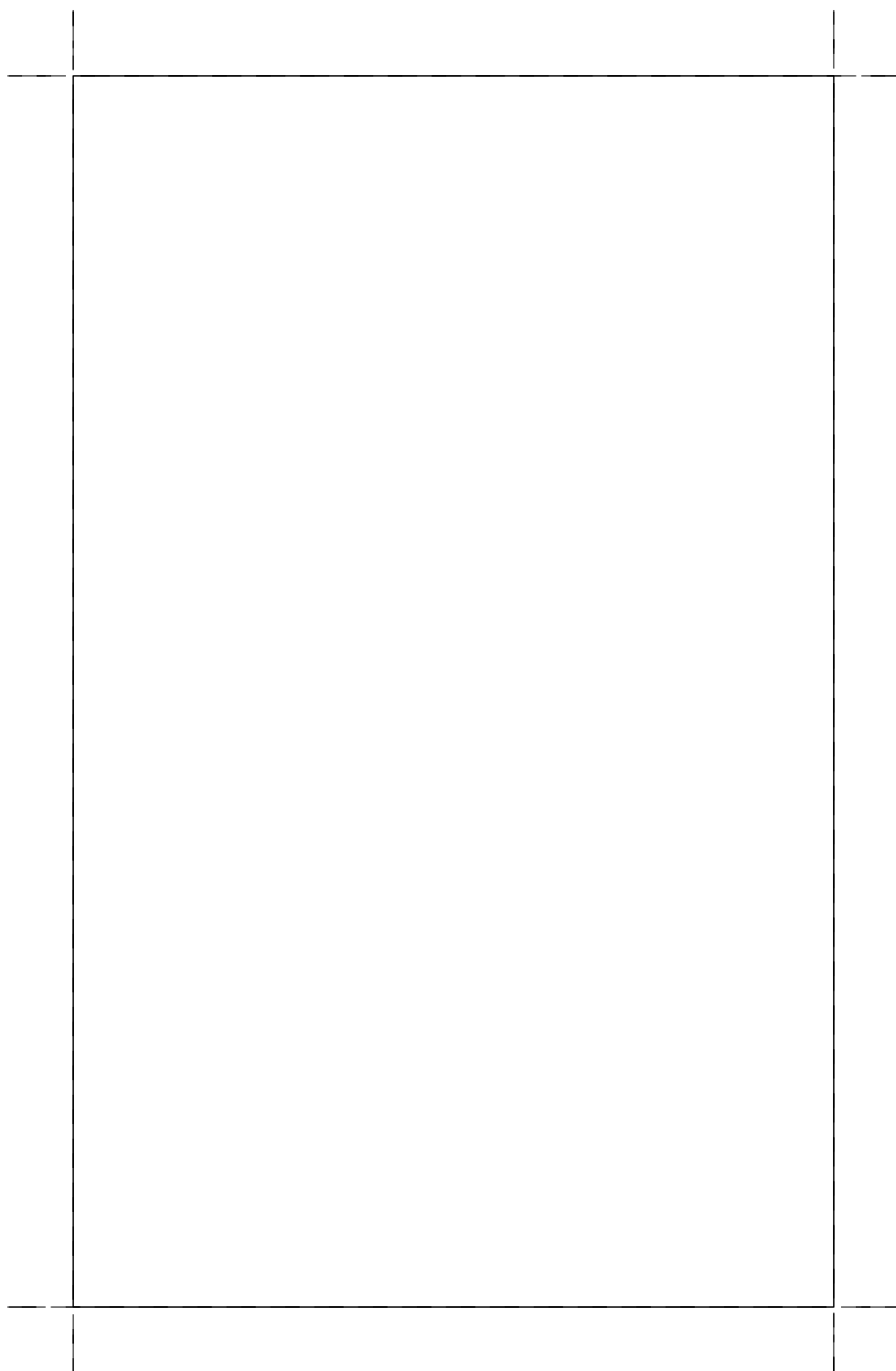
med någon sorts moralisk överlägsenhet förklara att visst socialistiskt, djurrättsligt, feministiskt eller antirasistiskt motstånd mot det kompakta rådande borgerliga samhället är olämpligt enbart eftersom det är utomparlamentariskt är hycklande, ohederligt och historielöst.

LUDVIG FAHLVIK

Konstvetare, bildpedagog

Stockholms socialdemokratiska studentklubb

Medlem i Libertas redaktion

EN GAMMAL MEN PÅNYTTFÖDD ARBETARRÖRELSE

EN GAMMAL MEN PÅNYTTFÖDD ARBETARRÖRELSE

María-Elsa Salvo

María-Elsa Salvo har besökt APL Youth, blivande Sentro Youth, Filippinernas motsvarighet till LO för unga. Organisationen stöts av svenska arbetarrörelsen genom Olof Palme Center och arbetar just nu framgångsrikt med nygamla metoder för att organisera. Flashmobs, ideologiskt patos och en platt organisation kännetecknar den unga folkrörelsen APL Youth.

Det är en varm och fuktig dag när vi träffas i en mörk restaurang mitt emot APL Youth och Sentros (Filippinernas motsvarighet till LO) huvudkontor i Quezon City. Vi är så många att vi behöver skjuta ihop flera bord medan restaurangbiträdet går för att hämta fler stolar så att alla kan få plats. Jag är inte hungrig och beställer bara en milkshake gjord på mango. Det springer stora kackerlackor på golvet under bordet och jag oroar mig för att de ska smyga in i min tygkasse och hänger därför upp den på stolen. Våra filippinska kamrater verkar komma hit ofta.

Mitt emot mig sitter Joanna Bernice S. Coronacion. Innan vi träffas har jag redan hört talas om henne. Generalsekreteraren på Sentro som vi träffat ett par dagar tidigare lovordade ungdomsor-

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

ganisationens ordförande som modig, ideologiskt skarp och rättfram. Hon bär ett namn värt att lägga på minnet, sägs det. ”Ni kan kalla mig Nice”. Hon verkar bestämd och självsäker. Hon leder vårt samtal.

Mötet inleds med en presentationsrunda. Du får säga vad du heter, hur gammal du är och vilken facklig sektor du representerar. Efter varje enskild presentation slår vi ihop händerna i en gemensam klapp och säger ”isang bagsak” som betyder något i stil med ”vi erkänner dig och vi har hört vad du sagt”. APL Youth har en plattare organisationskultur än vad jag är van vid. Här klubbas besluten gemensamt och inte endast av mötesordförande.

EN ARBETSMARKNAD SOM LIKNAR DEN SVENSKA

Runt bordet sitter unga fackliga representanter för sjukhussektorn, hushållsnära tjänster, studenter, dansare, hotell och snabbmatskedjor. Efter presentationsrundan inleder vi något som sedan kom att bli en av vistelsen i Filippinernas mest givande samtal. Vi pratar om deras utmaningar i Filippinerna - det land i Asien med äldst arbetarrörelse och där den globala kapitalismen och nyliberala hegemonin framgångsrikt lyckats urvattna landets industrier och produktion. De ser en växande tjänstesektor och alltfler unga som väljer att lämna sina universitetsstudier för ett jobb på ett nordamerikanskt callcenter - det finns inte tillräckligt med jobb för de utbildade. Bemanningsbolag breder ut sig över en fragmenterad arbetsmarknad. Filippinska kvinnor drömmer - liksom i Sverige - om rätten till heltid. Möjligheten till att slippa resa kors och tvärs genom staden mellan arbetsplatser, räkna timmar och vända på mynt.

Bakom allt detta står en splittrad vänster och en arbetarrörelse som känns vital samtidigt som den kippar efter luft och kämpar för sin egen överlevnad. Det nästintill hundra procentigt privatägda utbildningssystemet fungerar som ett verktyg för att forma passiva och okritiska medborgare med ”captive minds”, det vill säga koloniserade medvetanden och status quo-kramare. Den politiska och ekonomiska eliten säkrar sina privilegier via upprättandet av

EN GAMMAL MEN PÅNYTTFÖDD ARBETARRÖRELSE

ekonomiska strukturer där nyexaminerade filippiner uppmanas till migration för att få avkastning för sina studier. 12 procent av landets BNP utgörs av kapitalinflöde från migrerade filippinska arbetare. 10 procent av befolkningen arbetar utomlands, skickar hem pengar och kostar inte staten en krona. Det är ett system som uppfyller sitt syfte. Varför skulle politikerna någonsin vilja ändra på det? Politikerföraktet och korruptionen göder varandra och livnar sig med hjälp av ett parlamentariskt system importerat från den forna kolonialmakten USA som lämnar arbetarklassen ensam som den största förloraren. Arvet efter det koloniala och diktatoriska förtryck som drabbat landet i omgångar präglar synen på demokrati, organisering och politiskt deltagande. Ingen vill vara en "trouble-maker", helt enkelt.

Det är i denna kontext APL Youth jobbar. De visar upp sina nytryckta T-shirts: "It's cool to be left" och "Respect Fast Food Workers' Rights". Våga bli en "trouble-maker"! Det fackliga engagemanget i Filippinerna kräver mod, beslutsamhet och mycket kunskap.

MEDVETANDEGÖRING OCH FOLKBILDNING

Bildningen spelar en central roll för organiseringen av arbetare och här hämtas inspiration från folkrörelser i Latinamerika och Paolo Freires "Pedagogik för förtryckta" som utgår ifrån övertygelsen om att: "Genom frigörande pedagogik kan förtryckta människor medvetandegöras om sitt jag och sin plats i samhället. Först då kan de kämpa för att förändra sina villkor."¹ För att kunna öka organisationsgraden i en arbetsmarknad som präglas av prekära arbetstillfällen har de fackliga aktivisterna insett vikten av att bredda kategorin "arbetare". Genom att istället tala om "människor som arbetar" och främja dialoger där de arbetande själva får formulera vilka brister de upplever på sina arbetsplatser har de lyckats förbigå en akademisk och exkluderande debatt kring definition av en samtida arbetarklass och istället skapat en inkluderande identitetskategori.

¹ <http://www.studieframjandet.se/Cirkeln/Inspiration--kunskap/Pedagogik--ledarskap/Mot-fem-stora-pedagoger/>

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

APL Youth utgör ett praktexempel av den samtida fackföreningsrörelsens teorier och praktiker som har sitt ursprung i utarmade länder och postkoloniala stater. Den strategi som de efterföljer - "Social Movement Unionism" - skiljer inte fackföreningsrörelse från folkrörelser. Fackföreningsrörelsen ingår därmed i ett brett ekosystem av politisk aktivism. Genom Social Movement Unionism främjas integration mellan arbetare, fackföreningar, arbetarrörelse och civilsamhälle i breda koalitioner för ekonomisk och social rättvisa. Generellt kan man säga att Social Movement Unionism förespråkar högre nivåer av demokrati och jämlikhet för alla, oavsett fackligt medlemskap.

ORGANISERING MED INSPIRERANDE METODER

Rent konkret yttrar sig detta i uppmärksammade flashmobs på snabbmatsrestauranger. Jollibee, Filippinernas största kedja som faktiskt står sig starkt emot McDonald's, utnyttjar unga arbetare genom att tvinga dem att göra så kallat charity work - att utan betalning arbeta över ett par timmar. Varje arbetsdag. APL Youth samlade dansintresserade, oorganiserade ungdomar och övade in en koreografi som de sedan visade upp inne på en av Jollibees restauranger under parollen "Respect fast food workers' rights!". Bland såväl dansare och snabbmatsarbetare finns nu ett ökat intresse för arbetsrättsliga frågor.

En annan strategi som APL Youth och Sentro jobbar med är att bygga broar mellan arbetande och studerande. Nyligen startades en kampanj med titeln "Alliance of Laborers and the Youth" som förhoppningsvis ska skapa en ökad solidaritet och medvetenhet mellan grupperna. Precis som i Sverige har de mer gemensamt än vad som skiljer dem åt.

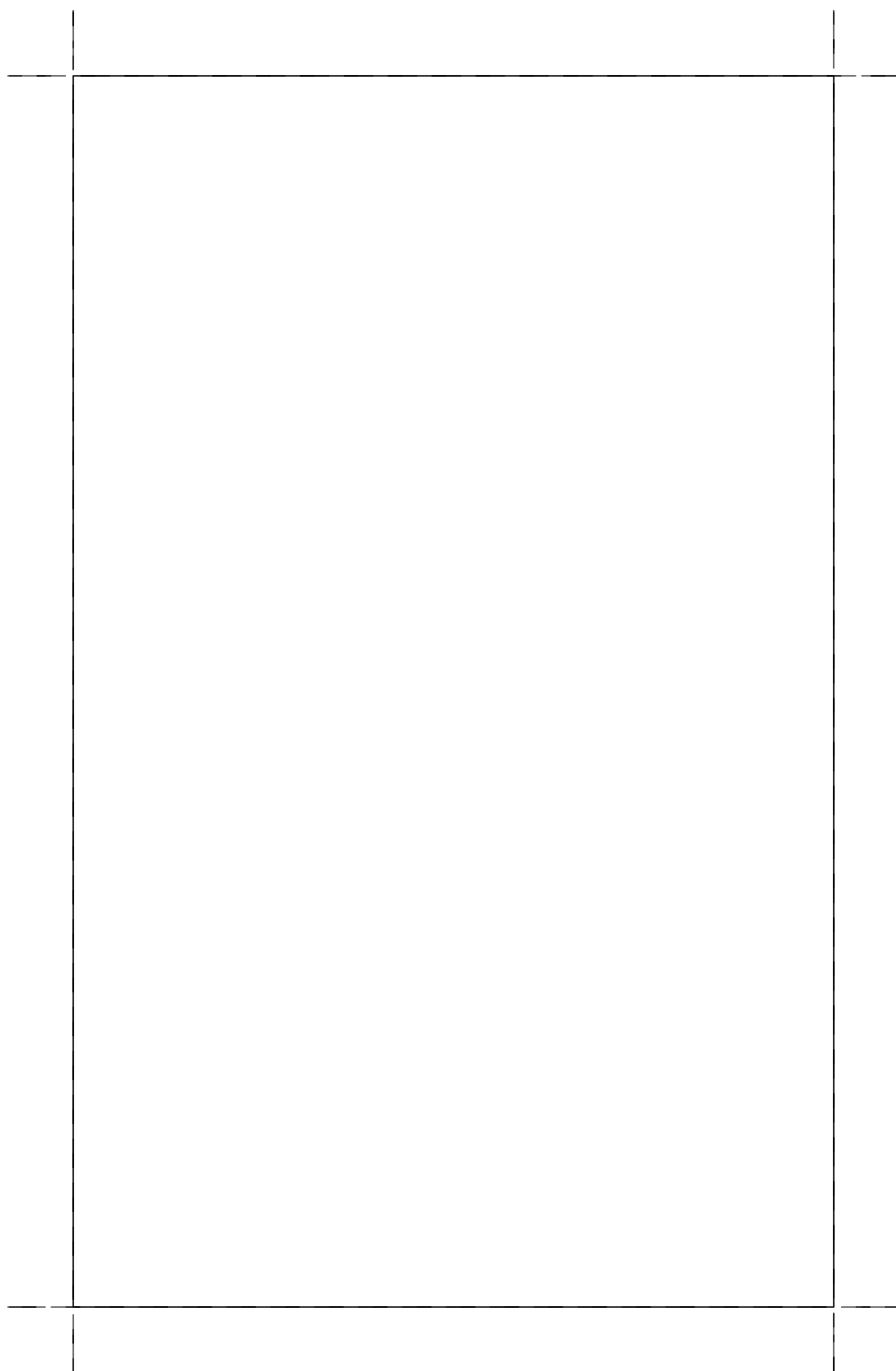
Vi avslutar mötet på restaurangen genom ytterligare en runda, där vi berättar vad vi tar med oss från mötet. Många runt borde påtalar känslan av internationell solidaritet, om hur global kapitalismen är och hur lika våra utmaningar är. Något av det viktigaste vi tog med oss från mötet med APL Youth var vikten av att fråga

EN GAMMAL MEN PÅNYTTFÖDD ARBETARRÖRELSE

oorganiserade "vad har du för problem på din arbetsplats/skola/universitet?", "vad vill du förändra?". Att inte komma med svaren, utan med frågorna. Det är medvetandegöring och det är solidaritet.

MARÍA-ELSA SALVO

Stockholms socialdemokratiska studentklubb, SSU Stockholm

EN RÖRELSE I FÖRÄNDRING

Aya Mohammed

Vilket är ditt vapen för att förändra? I ett samhälle där rasismen och det strukturella våldet blir tydligare så kan det vara lockande att använda våld tillbaka. Men med ickevålds-strategier kan rörelsen motarbeta det strukturella våldet effektivare.

VÅLDETS UTTRYCK

I en tid där det politiska läget runtom i världen präglas av våldsamma konflikter och i en tid i Sverige där de marginaliserade grupperna blir utsatta för våld är det viktigt att fokusera på hur man kan förändra samhället till det bättre. Jag tänker på situationer där jag och min själ blir en måltavla på bussen och där det är lätt för mig att bruka våld tillbaka. Jag tänker på alla de som blivit utsatta för olika typer av våld och blir som resultat frustrerade och hopplösa att de använder våld och att de ser det som vägen till förändring. Jag och många fler tror att det finns en bättre väg att gå. Jag tror på metoden ickevåld som ett sätt att förändra mitt lokalområde, mitt samhälle och min folkrörelse till det bättre.

För att förstå ickevåld så är det viktigt att förstå våld och hur våldet tar sig i uttryck i vårt samhälle. Våld finns i olika di-

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

mensioner men det som framförallt drabbar minoritetsgrupper och andra utsatta människor i vårt land är det strukturella, fysiska och psykiska våldet. Fredsforskaren Jörgen Johansen definierar våld som "att medvetet reducera en annan människas möjligheter till ett fullvärdigt liv".

Om vi nu följer den definitionen så vi kan se det strukturella våldet i form av att man inte blir kallad till intervju för att man har ett "konstigt" efternamn, trots att man har bäst kompetens för arbetet. Att få lokalen där man samlas nedklottrad och vandaliserad. Att få sexistiska kommentarer på arbetsplatsen. Att människor får våld riktat mot sig i offentliga rum i form av glåpord eller fysiska tillslag. Är inte detta olika sätt att reducera en annan människas möjligheter till ett fullvärdigt liv? Och allt detta är en vardag för många människor i Sverige idag.

SOCIALDEMOKRATINS HISTORIA AV ICKEVÅLD

Vad har ickevåld med folkrörelse att göra? Arbetarrörelsens historia har präglats av ickevåld. Detta då ickevåld är en effektiv metod för att det inte kräver dyra vapen för att åstadkomma målet med att få mer makt. Makten i sig är inte målet utan det är vad man gör med makten som är det viktiga. Om vi då ser på arbetarrörelsen så handlade det om att arbetarna gick ihop för att få mer makt över sina liv och för att deras rättigheter skulle tillgodoses till exempel att bildningen skulle öka för alla. Det är de som har skapat vår framgång i utbildning idag. Det är det som har fortsatt ge oss chansen att studier ska vara till för alla.

De var även underlägsna överklassen som både hade mer vapen, pengar och fullkomlig strukturell makt till sitt förfogande. Arbetarna identifierade behoven samt varför borgerligheten hade fullkomlig strukturell makt och planerade strategier för att försvaga maktbasen genom att bygga egna institutioner som främjar goda saker i samhället som till exempel bildning, som vi alla så gott känner till. Det är det här som är ickevåldets kärna, att genom strategiska metoder planera och arbeta för att få mer makt. Ickevåld är att ha

EN RÖRELSE I FÖRÄNDRING

en medveten strategi för att få makt över sitt eget liv och mer makt i samhället i stort.

MAKT OCH ICKEVÅLD

Gene Sharp som är en av vår tids mest inflytelserika ickevåldsföreläsare och världsledande expert på ickevåldsstrategi har forskat kring konflikter och strategier för lyckade revolutioner och ökad demokrati. Han hävdar att strategisk planering är en fundamental del av ickevåldskampen och kampen om större maktfördelning i ett samhälle.

Och det är det jag eftersträvar. Ett annat sätt att se på våra samhällsproblem idag. I hur vi bygger upp vår folkrörelse och inte bara förvaltar vårt arv som vi har fått från tiden då arbetarrörelsen var som starkast.

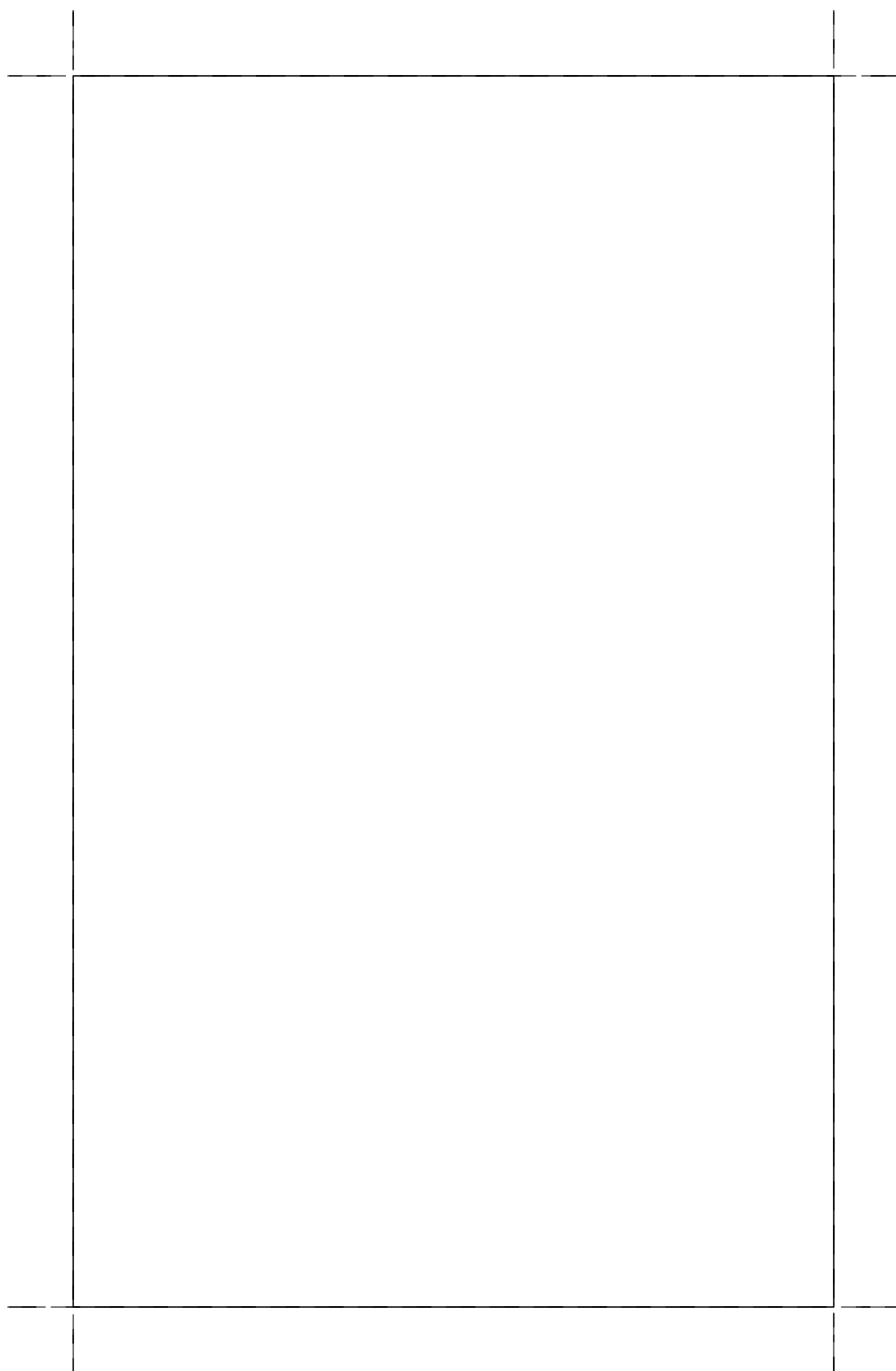
Sverige har en militär som är otroligt välplanerad och strukturerad. Europa har sedan 90-talet ökat sin militär med 24 procent. Detta gör så att det idag satsas mer på vapentillverkning än fredsbygge eller bekämpning av fattigdom. Och detta är Sverige en del av. Det jag saknar är dock lika mycket planering i hur vi brottas med våra samhällsproblem här på hemmaplan. Varför är vi inte lika strategiska när det gäller hur vi brottas med rasism, sexism och andra former av orättvisor i vårt samhälle?

Folkrörelser handlar om att skapa makt. Vilka grupper i Sverige är det då som saknar makt? Hur kan vi öka maktfördelningen och sen i sin tur förstärka demokratin?

Min vision för den socialdemokratiska folkrörelsen är att vi tillsammans ökar maktfördelningen för de som inte har makt i vårt land idag så att vi tillsammans kan bygga ett mer jämlikt samhälle. Vi har tidigare varit en röst för de svaga. Låt oss fortsätta bygga på vårt arv.

AYA MOHAMMED

Verksamhetsutvecklare på studieförbundet Sensus och vice ordförande i SSU Luleå

SOCIALDEMOKRATER FRÅN SIDAN

Anna Ardän

Socialdemokratins vision är ett samhälle där alla kan leva ett bättre liv, känna frihet och framtidstro. Det är en vision som grundar sig i övertygelsen att jämlika människor tillsammans kan förändra och förbättra samhället. Den visionen är bara möjlig att nå om Socialdemokraterna är en stark och närvarande folkrörelse, eftersom det är en förutsättning för att kunna fånga upp engagemang och hitta lösningar på de samhällsproblem som människor ser omkring sig i vardagen.

Så står det i kongresshandlingen "Framtidens folkrörelse" som tas upp i Västerås nu i maj. Och med detta menas både att vi ska ha god kontakt med andra organisationer och att partiet ska kunna vara en plattform för människor med olika ingångar i partiet, olika hjärtefrågor och olika uttryck för sitt engagemang.

Som folkrörelsesocialist med stark identitet i de socialdemokratiska sidoorganisationerna gör detta mig varm om hjärtat. Allt mitt socialdemokratiska engagemang har kanaliserats genom ssu Gotland, Laboremus, Rebella och Hjärta – troende socialdemokrater i Stockholm. Utan sidoorganisationerna, och främst

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

Socialdemokrater för tro och solidaritet sts, hade jag inte varit organiserad socialdemokrat idag. Den här artikeln är ett försvarstal för sidoorganisationerna, med sts som främsta exempel.

SIDOORGANISATIONERNA SOM EN DEL AV EN BRED RÖRELSE

Socialdemokratin har haft ett unikt förtroende hos de svenska väljarna. I 60 år, till och med valet 1991, hade vi i varje val över 40 procent av väljarstödet. Men från 1994 fram till senaste valet har vi tappat i en fallande kurva till dagens 30 procent. Jag tror att en stor del av förklaringen till detta ligger i att vi förlorat stora delar av vår historiskt framgångsrika koppling till de rörelser som ligger i framkant av idéutveckling och engagemang. Och med det tappat i vår förmåga att läsa tidens trender. Vi är just nu inte starka i fråga om att organisera dem som finns på samhällets botten att kräva sin rätt och göra det med solidaritetsskapande reformer som sätter medelklassen i samma båt. Vi svarar inte ännu tillräckligt emot när högern målar upp konfliktlinjen mellan närande och tärande eller när fascisterna lägger denna linje mellan etniska nordeuropéer och andra.

Men faktum är att otryggheten på arbetsmarknaden slår lika hårt mot unga akademiker som mot lågutbildade i glesbygden. Socialdemokratin borde vid det här laget ha kunnat matcha Stadsmissionens och Frälsningsarméns snabba agerande i den nödsituation som EU-migranter lever i på våra gator, men det är fortfarande ganska tyst. Nya identiteter baserade på (för)orten folk växt upp i, mellanförskapet människor känner eller kyrkan man går till växer sig starka, men vi fortfarande organiserar alla med svart här i "invandrarutskott" i vårt parti. Och vi har liksom fortfarande inte insett att religionen är tillbaka som värderingsmässig kompass i många unga människors liv.

Jag är övertygad om att socialdemokratin tydliga retoriska steg tillbaka till sina folkrörelseideal är rätt väg för att komma ifatt i frågor som dessa. Att fånga upp även den, som jag upplever som växande, frihetliga vänstern.

SOCIALDEMOKRATER FRÅN SIDAN

Socialdemokraterna har en stolt och framgångsrik tradition av folkrörelse. Och en viktig del av detta är det starka stöd och möjlighet till inflytande från sina egna sidoorganisationer. Sidoorganisationerna är tentakler till delar av samhället dit moderpartiets känslspröt inte når. Till ungas organisering, studentrörelserna, kvinnoorganisationerna och de religiösa samfundet, och snart kanske även till HBTQ-rörelserna.

SIDOORGANISATIONERNA SOM IDEOLOGISKA BUFFERTAR

Jag är övertygad om att goda möjligheter till separatism, eller särorganisering, inom partiet är avgörande för idéutvecklingen. För visst lyfter dessa parallella socialdemokratiska identiteter ibland in samhällets konflikter i partiet. Men samtidigt är det ingen slump att sidoorganisationerna har så många gemensamma frågor. Där värderingar krockar med realpolitik så står sidoorganisationerna upp som en moralisk ryggrad – om jämlikhet, mot fascism, för flyktingars rättigheter, internationell solidaritet såsom stopp för vapen till diktaturer, ansvar för miljö och klimat eller skydd för minoriteter. Sidoorganisationerna skapar plats för andra utgångspunkter och fokus. Parollen för vår gemensamma monter på partikongressen för några år sedan, ”Kärleksfulla kritiker”, var väldigt träffande.

Just nu är dock fiendtligheten mot religion, särskilt islam men även judendomen, den snabbast växande diskrimineringsgrunden i samhället. Och det speglas i att det är min rörelse, tro och solidaritet, som är under skarpast attack också inom socialdemokratin.

Det som först presenterades som krav på att utesluta alla sidoorganisationer från representation i partiets VU och andra partisammanhang har nu kokats ner till att handla enbart om att utesluta oss.

Visst talar jag i egen sak när jag tycker att det vore dåligt, att jag personligen skulle ha svårt att hitta min plats inom S utan ett starkt STS. Men jag ser det också som ett hot mot hela folkrörelsetanken. De som kräver att vi ska bort uttrycker ett krav på insnäv-

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

ing av partiet och en förminskning av drivkrafter i politiken som inte är exakt likadana som deras egna. Det tror jag är farligt för vår idéutveckling och för våra möjligheter att agera i samklang med människors engagemang – eller som folkrörelse om vi vill uttrycka det så.

Istället för att argumentera för att distansera partiet från människor de själva kanske inte känner spontan samhörighet med borde dessa människor värna de bryggor som faktiskt finns. Och jag tror att srs är centrala som en brygga över till människor med religiös tro. Allt för många av dem går till höger.

SIDOORGANISATIONERNA SOM POLITISKT KAPITAL I KAMPEN

I valet 2010 fick vi i Socialdemokrater för tro och solidaritet veta att partiets, Hela Partiets, huvudfiende var moderaterna. Trots att våra målgrupper som kunde tänka sig att byta block snarare vägde mellan oss och KD, var direktivet, även för oss att fokusera på M. Vi struntade i detta och drev vår kampanj utifrån motsättningen mellan kristen höger och kristen vänster, mellan en dogmatisk troende höger som anser sig äga sanningen och en progressiv troende vänster som söker den. När valrörelsen sedan analyserades stod det klart att en av de få väljargrupper som sedan valet 2006 hade gått åt vänster var just kristna. Och bland muslimer uppskattades fortfarande över 8 av 10 rösta rödgrönt. I valet 2014 uppmanades vi av partiet att rikta vår energi mot KD och kristna värdepartiet. Det tyder på att något viktigt har hänt. Samtidigt som vissa vill snäva in och smalna av så växer även folkrörelsetanken i vårt partis ledning. Och det gläder mig oerhört.

På väldigt många håll i världen finns en skarp polarisering mellan religion och socialism/socialdemokrati. Men i Sverige har vår rörelse gett röst åt den kristna radikaliteten och erbjudit en möjlighet att kombinera dessa identiteter och på så sätt stärkt både socialdemokratin och de progressiva idéerna inom de religiösa samfundet. Det var kristna socialdemokrater som efter många års kamp i Svenska kyrkan nådde framgång i frågan om homosexuellas

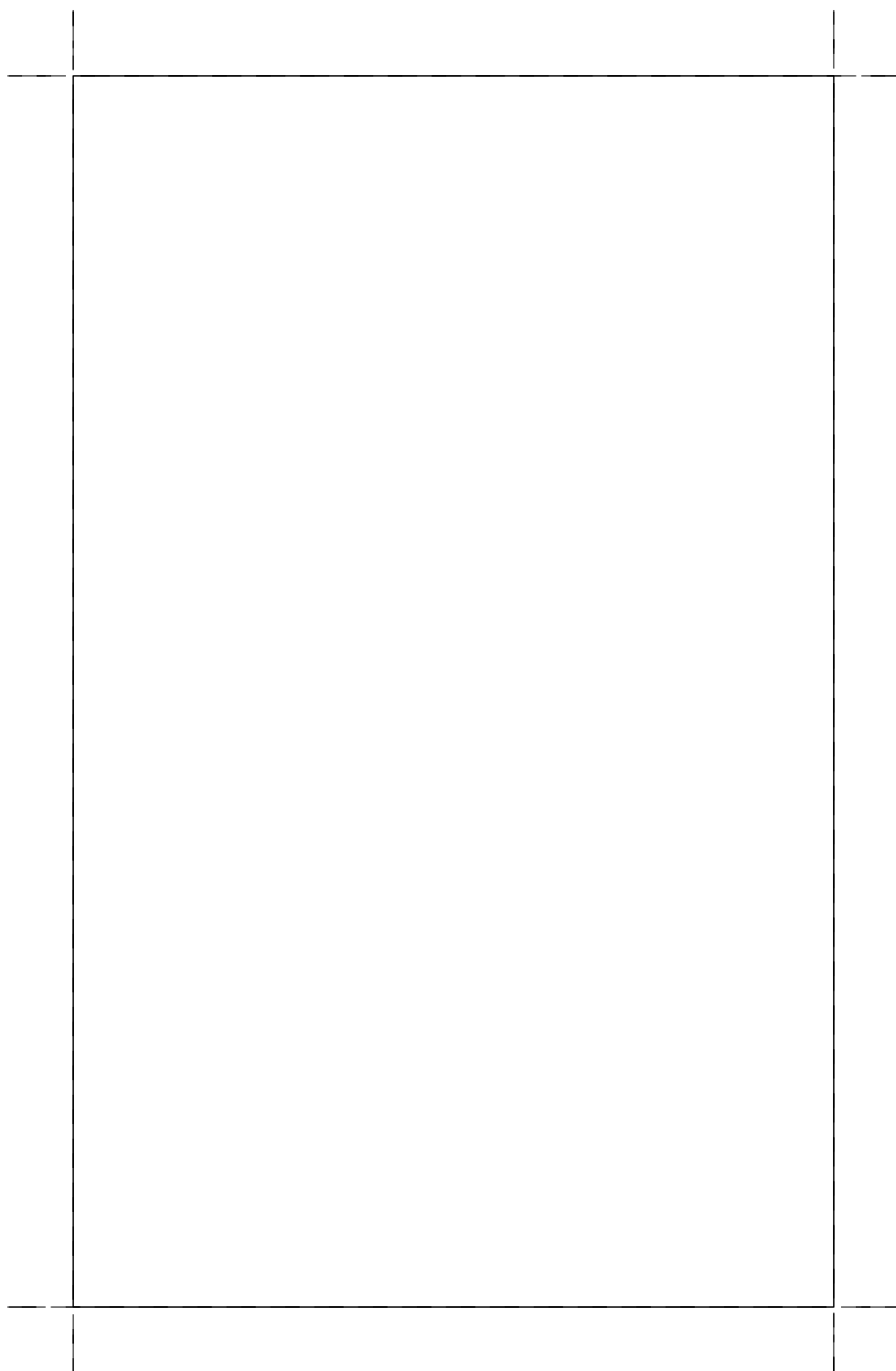
SOCIALDEMOKRATER FRÅN SIDAN

rätt att viga inför Gud, något som nära hängt samman med rätten att viga inför juridiken. Det var Broderskapsrörelsens ordförande Evert Svensson som fick Olof Palme att plocka upp palestiniernas rättigheter på dagordningen. Och med våra gröna teologer som närmaste rådgivare proklamerade Göran Persson att han ville att Sverige skulle bli det första ekologiskt uthålliga samhället. Att socialdemokratin inom en generation skulle lämna över ett samhälle till barn och barnbarn där de stora miljöproblemen var lösta. Att vi människor är satta att förvalta Skapelsen helt enkelt, eller moder jord, eller helt enkelt bara världen om du hellre vill kalla den så.

Värna sidoorganisationerna. Stärk folkrörelsen. Bejaka rätten att bidra till socialdemokratin från sidan.

ANNA ARDIN

*Fribetlig folkrörelsesocialist, därför socialdemokrat Styrelseledamot,
Socialdemokrater för tro och solidaritet*

DÄRFÖR STREJKADE VI MOT ORDNINGSBETYGEN

DÄRFÖR STREJKADE VI MOT ORDNINGSBETYGEN

Johan Frick

Hösten 2007 utspelade sig en dramatisk kamp mellan skolpolitiker och elever på Bäckängsskolan i Borås. Allt började med ett omskandande, om än litet, besked på samlingen i aulan efter sommarlovet.

Tusen elever satt och slumrade ängsligt efter ett långt sommarlov när den ena läraren efter den andra äntrade scenen i skolaulan och hälsade välkomna till en ny termin. Det var då hon sade det, en av skolans rektorer, och med ett bekymmerslöst tonfall som om hon informerat om vilken struntsak som helst: "Och så en sak till. Från och med det här läsåret kommer ni att få *ordningsomdömen* som politikerna har beslutat om medan ni var på sommarlov."

Det var rektorn för skolans naturvetenskapliga program som med kraftig tysk brytning förklarade för oss elever att det inte skulle hjälpa att ha synpunkter på de nya betygen – beslutet var redan fattat. Det var för vårt eget bästa som vi nu skulle få betyg i ordning och uppförande.

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

När eleverna slentrianmässigt applåderat rektorerna och ceremonin definitivt var över, vände jag mig till Daniel och Hampus som satt jämte mig. Jag tror ingen av oss först begrep innebörden av vad vi just hade hört. Vi tittade på varandra. Vad skulle det här nu betyda, att vi skulle acceptera en återgång till den sortens skola som våra föräldrar tvingats uthärda, med hård disciplinering och tuktning?

Vi bestämde oss för att redan efter den första skoldagen grundligt undersöka vad det var som hade hänt och vad som egentligen stod på spel.

ORDNADE PROTESTMÖTEN

I Expressen kunde vi under rubriken "Borås först att få ordning på betyget" (27/8-07) läsa att utbildningsnämnden i Borås hade beslutat att införa skriftliga ordningsomdömen för samtliga gymnasieelever i kommunen. Det hade i nämnden funnits vad man kallar en *blocköverskridande majoritet* för förslaget, men det var folktopartisten tillika utbildningsnämndens ordförande Anna Svalander som höll i taktpinnen.

Svalander och de andra politikerna var hela tiden noga med att påpeka att det inte var ett ordningsbetyg de införde, utan ett *skriftligt ordningsomdöme*. Vad som skiljde ett betyg från ett omdöme kunde de inte precisera. När förslaget först presenterades för boråsarna i Borås Tidning hade Svalander lugnat oroliga föräldrar genom att försäkra dem om att ordningsomdömena skulle slängas efter att eleverna tagit studenten. Kanske just därför ansåg Svalander inte att det var något "betyg" i egentlig bemärkelse. Vad hon då inte hade förstätt, eller medvetet tigit om, var att terminsbetyget, där ordningsomdömet var tänkt att ingå, är en offentlig handling och därför inte kan slängas hur som helst. Detta såg jag, Daniel och Hampus snabbt till att lära oss utantill.

"Vill du att ditt uppförande ska dokumenteras på lektionerna och sedan följa med dig ut i arbetslivet?" Det var ett av budskapen

DÄRFÖR STREJKADE VI MOT ORDNINGSBETYGEN

vi förde ut till skolans elever redan samma vecka som höstterminen startade på Bäckängsgymnasiet i Borås 2007. På anslagstavlor satte vi upp stora skyltar där vi kallade till "protestmöten" i skolans aula.

Aulan bokade vi i skolans reception, hos den bittra tanten som alla kallade "tantan i buren". För vilket ändamål önskade vi boka aulan? frågade receptionisten en gnutta oroligt. Vi svarade artigt men bestämt att vi behövde tala med alla skolans elever och att vi dessutom önskade få aktiviteten införd i skolans veckomeddelande som gick ut till alla lärare. Receptionisten trodde nog att vi företrädde elevrådet eller agerade på inrådan av någon lärare, för hon lade in det i veckomeddelandet.

När jag gick hem den fredagen, efter en vecka i skolan, kunde jag höra flera elever i skolkorridorerna som pratade om de nya ordningsbetygen som hade införts över våra huvuden och att det fanns en grupp elever på skolan som tänkt protestera mot dem. Även om jag då inte fullt ut förstod vad som väntade – hur stora och omfattande protesterna skulle bli – kittlade det i magen av att veta att de talade om oss. Redan den veckan antog vi elever som var mest involverade i frågan ett föreningsnamn: *Förenade klasskamrater*. Det var vi som kallade till det stora protestmöte den 6 september klockan 09:30 i skolans aula.

Plötsligt ringde telefonen. På andra sidan luren presenterade sig en journalist från Borås Tidning och sade: "Hur många är det som är emot ordningsomdömena på er skola då, vet ni det?". Det visste vi inte. Men vi tänkte ta reda på det. Om vi ska ta reda på hur många elever på skolan som är emot ordningsbetygen måste vi göra en *namninsamling* – det var vad vi till slut kom fram till på Förenade klasskamraters första möte.

Jag, Daniel, Hampus och tre andra elever som ville engagera sig i protesten – Umid, Ville och Caroline – gick till skolans kopiator och kopierade upp namnlistorna som vi sedan passade runt i cafeteria och matsalen. Vad var det eleverna skulle skriva under på? "Skriv under om du också tycker att ordningsomdömena är ett slag i luften och i stället vill se kraftfulla åtgärder från politikerna som gör skillnad. Säg nej till ordningsbetyg!" En aningen luddig

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

formulering från vår sida, men efter ett par veckor hade 800 av skolans totalt 1200 elever skrivit på. Det gav oss sex-sju elever som då utgjorde kärnan i Förenade klasskamrater en betryggande känsla av att vi inte var ensamma om våra åsikter.

MÖTTE MOTSTÅND

Samtidigt började elevföreningen *Liberal Bäckäng* uppträda i skolkorridorerna som varma anhängare av ordningsbetygen. Deras poäng var att det faktiskt fanns elever på Bäckängsgymnasiet som var för de nya betygen. Dessutom tyckte de att vi i Förenade klasskamrater använde fult spel när vi stod i skolcafeterian och uppmanade elever att skriva under vår namnlista samtidigt som vi bjöd på saft och bullar. De tyckte att det borde ogiltigförklara vår namninsamling. En annan kritik som de hade var att vi som engagerade oss mot betygen var vänster och att det här var ett vänsterprojekt.

Det är sant att de flesta som drev Förenade klasskamrater var vänster, men långt ifrån alla. Flera av de aktiva eleverna var högerorienterade och en tillhörde rentav Moderaternas ungdomsförbund. Inte heller var det ett vänsterprojekt, snarare ett demokratiprojekt. På vår agenda stod elevdemokrati och ökade satsningar på skolan och lärarna.

I Borås var lärartätheten låg vid den här tidpunkten, men några ordningsstörningar fanns inte, så varför skulle vi ha ordningsbetyg? Vår kritik gick ut på att ordningsbetygen var ett slag i luften men som skulle få politikerna att framstå som handlingskraftiga, när det de införde i själva verket var både oetiskt och juridiskt tveksamt.

"BARA TOMATERNA FATTADES"

Skulle det vara möjligt att skriva in ordningsomdömet i terminsbetyget? Det var Folkpartiets önskan i Stockholm och Uppsala, där man hade försökt införa ordningsbetyg redan 2006, ett år före

DÄRFÖR STREJKADE VI MOT ORDNINGSBETYGEN

försöket i Borås. Men då hade Skolverkets jurister kommit emellan och hävdade att det inte var juridiskt möjligt att addera ett ordningssomdöme till vare sig slutbetyget eller terminsbetyget, detta för att betygen enligt skollagen alltid skulle mäta elevernas kunskapsresultat – ingenting annat.

Lotta Edholm hette folktoppartisten tillika skolborgarrådet som var Anna Svalanders motsvarighet i Stockholm. Edholm fick se sig överkörd av Skolverkets jurister och tvingades tillslut backa från förslaget efter kraftig kritik. Resultatet blev en halvmesyr: ett frivilligt ordningsbetyg som föräldrarna kunde begära om de önskade. Hur många föräldrar som gjorde det framgick aldrig – antagligen inte de som borde ha gjort det.

När beslutet om ordningsbetyg revs upp även i Uppsala, stod Borås näst på tur för att införa de lastgamlade betygen. Det här kunde möjligen vara Anna Svalanders chans att nå det riksdagsvancemang som hon så länge eftersträvat. En fjäder i hatten hos Björklund, definitivt.

Därför var det inte helt väntat att hon gick med på att komma till Bäckängsgymnasiets skola den 20 september 2007. Hon visste i förväg att en förkrossande majoritet av eleverna där var emot ordningsbetyg och att allting skulle vara emot henne. Det skulle knappast se lovande ut i medierna dagen därpå, det visste hon. "Det var bara tomaterna som fattades", sammanfattade Anna Svalander stämningen efteråt i en intervju i Borås Tidning.

När mötet började, på förmiddagen den

september, var aulan fullsatt till bredden. Lokalpressen (Borås Tidning och Borås NU), lokalradion (Sveriges Radio Sjuhärad) och de lokala tevestationerna (TV4 och SVT) sände direkt.

Stefan Lindborg, då ersättare i utbildningsnämnden och i dag avgående förbundsordförande för Ung Vänster, sade att han aldrig hade varit med om ett liknande pressuppbud. Lindborg fanns på plats som Vänsterpartiets representant för att debattera frågan mot Anna Svalander.

Dagarna före hade vi skickat ut ett pressmeddelande där vi antytt att vi elever skulle gå ut i strejk om Anna Svalander inte

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

gick oss tillmötes. Hotet om vild strejk låg i luften när Svalander, Lindborg och jag antrade scenen. De många kamerorna blixtrade till. Tusen elever hade gått från sina lektioner för att vara med på mötet. Nu applåderade och stampade de med fötterna i golvet så att det nästan lät hotfullt.

Jag öppnade mötet med orden: ”Vi har samlats här i dag som självständiga individer – hälften av oss är också i juridisk mening vuxna – därför att vi motsätter oss det beslut som fattades i utbildningsnämnden den 22 augusti om att införa ordningsomdömen i Borås stad.”

Anna Svalander bemötte mig aldrig i sak. Istället gick hennes argumentation ut på att vi elever gjort helt rätt som engagerat oss i en fråga som låg oss varmt om hjärtat men att alltsammans var ett gigantiskt missförstånd. Hon menade att det var fel att kalla det ett ordningsbetyg eftersom det inte var alls som ett betyg, bland annat skulle ordningsomdömet förstöras när eleverna tagit studenten. Vi menade att det var ett betyg eftersom det i alla avseenden påminde om ett betyg. Ordningsomdömet innehöll två kryssrutor, en där elevens klassföreståndare kunde fylla i ”godkänt”, en annan som kryssades i om man var ”icke-godkänd”. Jämte kryssrutorna fanns ett litet textfält där klassföreståndaren, om den behagade, kunde utveckla sina tankar om elevens uppförande. Ordningsomdömet, om det bifogades i terminsbetyget, skulle inte heller gå att skrota hur som helst eftersom varje betygsdokument är en offentlig handling. Också på den punkten hade Anna Svalander fel. Antagligen visste hon det, men föredrog att bortse från det.

Till slut blev det dags för mig att lämna över namnlistorna med de 800 underskrifterna. Anna Svalander måste ha tyckt att det här var jobbigt. En hel skola, allihopa framtida väljare, följde varje steg hon tog, synade varje ord som lämnade hennes mun. Hon tog emot namnlistorna men sade: ”Det här förändrar ingenting, vi kommer att införa ordningsomdömena ändå.” Efter det överöstes hon med burop och jag tog mikrofonen ifrån henne och sade att nu återstod inga andra åtgärder än att gå ut i strejk. Publiken jublade högljutt.

DÄRFÖR STREJKADE VI MOT ORDNINGSBETYGEN

Efter mötet stannade ett femtiotal elever kvar i aulan och ställde Anna Svalander mot väggen. En av dem var Caroline från Förenade klasskamrater, som intervjuades av Sveriges Radio:

Jag är väldigt upprörd. Jag tycker mest det är politikersvammel från hennes sida. Det är otroligt respektlöst att hon inte vill ta hänsyn till de här 800 eleverna som har ställt sig upp här i dag och sagt att på Bäckäng vill vi inte ha det här. 800 elever på den här skolan är en förkrossande majoritet.

Vad händer nu då? frågade reportern från Sveriges Radio mig i samma inslag. Jag svarade: "Det handlar inte bara om att ha rätt, man måste få rätt också. Därför kommer vi att gå ut i en endagsstrejk för att visa att vi är emot detta. När meddelar vi senare". Om medierna dittills hade visat stort intresse för oss och själva frågan om ordningsbetyg, var det inget mot vad som blev fallet efter att vi började prata om att strejka. Vi hade frågan precis där vi ville ha den, medan Anna Svalander nog tyckte att det här började spåra ur.

PLANERADE ELEVSTREJK

Dagen efter den stora drabbningen i skolaulan satte vi upp lappar på anslagstavlan med orden: "Ska vi strejka? Kom till trappan utanför aulan imorgon kl 11:15". Ungefär 500 elever gick från lektionerna och kom till trappan, vilket gjorde att vi var tvungna att tala i megafon för att kunna göra oss hörda. Jag, Umid, Caroline, Daniel och Hampus var fortfarande de som ledde själva protesten. Vi ställde en fråga till eleverna: Ska vi strejka? Eleverna svarade ja – för vad fanns det kvar att göra? En strejk kunde resultera i att medierna fortsatte intressera sig för frågan, vilket skulle öka pressen på Socialdemokraterna och enskilda ledamöter i något av de borgerliga partierna. Det var det som krävdes för att frågan skulle kunna vinnas.

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

Efter mötet stannade några av dem som skulle komma att bli mina närmsta vänner och ville prata om ordningsbetygen. De undrade varför trodde vi att politikerna ville ha tillbaka något som man avskaffat för sextio år sedan och varför var vi så engagerade. Vi försökte besvara frågorna så gott vi kunde.

Förutom att vi tyckte att ordningsbetyg var plakatpolitik och riskerade att få konsekvenser för oss i framtiden (till exempel om en arbetsgivare skulle begära ut ens ordningsbetyg), ansåg vi att det var respektlöst mot oss elever. I gymnasiet står många med ena benet i tonårslivet och med det andra i vuxenvärlden. Då är allting som påminner om att man är i underordnad ställning oerhört provocerande. "Dagisbarn eller gymnasieelever?" – stod det på banderollen vi målade dagarna efter det lyckade mötet med Anna Svalander i aulan.

De som inte höll med oss, som eleverna i föreningen Liberal Bäckäng, kunde titta på banderollen och säga "Ja, frågan är ju enkel att besvara: Ni är dagisbarn eftersom ni strejkar över att politikerna vill ge oss elever mer arbetsro". Kanske var det barnsligt av oss att strejka över en sådan sak. Varje gång någon anklagade oss för att överreagera, blev vi defensiva. Kanske överdrev vi. Ett av våra argument var ju till och med att ordningsbetygen var *verkningslösa*. Varför protesterade vi då mot dem, om de varken gjorde till eller från?

Först och främst tyckte vi att beslutet fattats över våra huvuden. Vad var poängen med att ha elevråd på skolorna om vi inte skulle få möjlighet att säga ifrån ens när politikerna ville återinföra något så korkat som ordningsbetyg som inte sett ljuset sedan 1959?

För det andra tänkte vi inte låta politiker som Anna Svalander komma undan med att införa ordningsbetyg som alla visste var ren och skär populism. Det var hennes sätt att klättra på karriärstegen och det tänkte vi inte låta henne göra, definitivt inte om det skulle ske på bekostnad av Borås skolungdomar. Skolorna i Borås hade som sagt en rad problem vid den här tidpunkten. Ett problem var bristen på lärare, ett annat var för stora klasstorlekar. Varför skulle vi elever acceptera att Anna Svalander, som var Borås motsvarighet till Jan Björklund, bortsäg från de verkliga problemen i skolan för sin egen vinnings skull?

DÄRFÖR STREJKADE VI MOT ORDNINGSBETYGEN

För det tredje var hela apparaten med skolstrejk, pressutskick och mediebevakade protestmöten en övning i demokrati för oss elever. Vi höll på att lära oss förstå värdet av att agera kollektivt mot gemensamma mål. En månad hade gått sedan vi först fick veta att vi skulle få ordningsbetyg. Under den gångna månaden hade vi i Förenade klasskamrater arrangerat fem flygbladsutdelningar, workshops i påverkansarbete, banderollmålning, stått med bokbord i centralkapprummet och deltagit i ett panelsamtal om skolkamp, *Forum: Ung*, i ABF-huset i Stockholm.

Nu hade vi gett Anna Svalander en chans att återkalla ordningsbetygen. Hon hade inte tagit den. Därför kvarstod bara en sak: att varsla om strejk på alla skolor i hela Borås. Vi kontaktades av elevkåren på Sven Eriksongymnasiet och inledde en dialog med elevråden på de andra skolorna. Även om protesterna var som störst på Bäckängsgymnasiet, fanns det en bred opinion mot ordningsbetygen på samtliga skolor.

NY VOTERING

Var man än gick i skolan, diskuterades ordningsbetygen. Satt man i cafeteria kom elever fram och uttryckte sin åsikt. Oftast höll de med om att vi elever förtjänade bättre. En del sade att vi gjorde en höna av en fjäder.

Efter att Borås Tidnings ledarsida en andra gång gått till angrepp mot oss i Förenade klasskamrater och underkänt våra protester, fick vi möjlighet att svara – på ledarplats i tidningen. Det var stort. Vi satt och skrev ihop ett svar som sedan publicerades dagen därpå, "Verkningslösa ordningsomdömen", den 6/10-07. I artikeln skrev vi bland annat: "Vår skola liknar allt mer det danska skolsystemet. Det har gått i riktning mot att bli mer och mer konservativt på senare år, i akt och mening att förbättra elevernas studieresultat. [...] Den politik som bedrivs idag i de svenska skolorna är någon form av kravliberalism där man vill styra skolan efter vissa principer. Kunskap och disciplin hos eleven ska naglas fast och mätas."

Efter det började Socialdemokraterna, som i utbildning-

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

snämnden röstat för ordningsbetygen, att svaja i frågan. En morgon när vi gick till skolan, kunde vi se på löpsedeln att partiet gjort en helomvändning i frågan och nu var emot ordningsbetygen. Plötsligt fanns det en chans att vinna frågan. I artikeln i Borås Tidning där Socialdemokraternas nya ståndpunkt presenterades, lovade partiet att försöka baxa frågan till kommunfullmäktige där man kunde rösta om det på nytt. Anna Svalander var rasande. I samma artikel, dagen efter att Socialdemokraterna bytt fot, gjorde hon följande uttalande:

Jag tycker att det här är mycket märkligt. Har de inget förtroende för Socialdemokraterna i nämnden? Vill de inte ha arbetsro i skolan? Vill de inte att vi ska öka kontakterna med föräldrarna, för det är det som är ett av målen? Och till vilken nytta går de emot ordningsomdömen nu, bara för att några elever på Bäckängsskolan börjar ropa? Beslutet är redan taget.

Det var vid den här tidpunkten jag började undersöka om det tidigare hade strejkats på andra skolor i Sverige. Nyligen hade eleverna på Per Brahegymnasiet i Jönköping arrangerat en facklig blockad utanför ett av sina klassrum eftersom arbetsmiljön i skolan var under all kritik. Eleverna där hade gått ihop och bildat ett "elevsyndikat", som var en form syndikalistiskt inspirerad elevsammanslutning som påminde om Förenade klasskamrater. Från dem fick vi stöd och lovord. Tio år tidigare hade eleverna på Malmö Latinskola strejkat av liknande skäl. Det fanns alltså elever som hade strejkat förr – det var viktigt för oss på Bäckängsgymnasiet att veta, att vi inte var ensamma om att ta till strejk som stridsåtgärd.

Voteringen i kommunfullmäktige blev mer dramatisk än väntat. Anna Svalander försökte gång på gång underkänna hela voteringsprocessen genom att smutskasta oss i Förenade klasskamrater. Hon riktade sig särskilt mot mig och sade att vi bara var ett gäng stökiga ungdomar på vänsterkanten. Med några få rösters övervikt vann de som ville ha kvar ordningsbetygen, siffrorna var 38 röster för betygen och 35 emot.

DÄRFÖR STREJKADE VI MOT ORDNINGSBETYGEN

Längre än så gick det inte att komma realpolitiskt. Däremot fanns det fortfarande en opinionsstrid att vinna.

DAGS FÖR STREJK

På Borås Tidnings hemsida hade de en omröstning där tusentals boråsare röstade på alternativet att vi elever gör rätt som strejkar i en dag den 23 oktober i protest mot ordningsbetygen. Som jag ser det begick vi i Förenade klasskamrater ett enda allvarligt misstag. Det var att låta det gå en månad mellan det välbesökta politiker-mötet i aulan där Anna Svalander buats ut och vår planerade elevs-trejk. Som alla heta frågor hade även debatten om ordningsbetygen ett bäst före-datum. Den 23 oktober då strejken skulle äga rum hade frågan svalnat avsevärt.

Flera tusen flygblad hade delats ut på skolor runtom i Borås. På anslagstavlan hade vi dagarna före gått ut med följande information: ”Strejkkommittén kommer att stå med fika, högtalarsystem och hålla tal under strejkdagen. Från och med 08:00 och fram till 14:00 hittar du oss utanför entrén och runtomkring skolan. Håll utkik på anslagstavlan. Kontakta Hampus för mer information: strejk@klasskamrater.nu.”

När den 23 oktober kom var det kallt ute. Jag, Hampus, Daniel, Caroline, Umid och Ville hade med oss filter och varm dryck till alla dem som strejkade utanför skolans entré. Hur många var det då som strejkade? Ungefär 100 elever kom och gick under dagen. 400 hade anmält sjukfrånvaro, berättade skolans receptionist för oss. Hon kunde inte förstå vad det handlade om, telefonen hade gått varm hela morgonen. Vi såg det låga deltagarantalet som ett misslyckande men vi hade bara oss själva att skylla. Vi hade dragit ut för länge på strejken. Hade vi bestämt oss för att strejka samma vecka som eleverna buats ut Anna Svalander i skolaulan, hade vi säkert varit 500 elever aktiva under dagen.

Vid lunchtid tog vi vår blå banderoll med budskapet ”Dag-isbarn eller gymnasister? Avskaffa ordningsomdömena!” och tågade ner till stan. Daniel ropade i megafonen och jag delade ut

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

flygblad till de strejkande eleverna som de i sin tur kunde ge ut till förbipasserande. Efter ett kort brandtal på torget vände vi tillbaka till skolan och fortsatte vår strejk. Gymnasiechefen kom förbi. Några lärare gick ut till oss och berättade att de stöttade oss men inte kunde delta på grund av att de var tjänstemän. Samtidigt stod elevföreningen Liberal Bäckäng i skolans cafeteria och delade ut saft och bullar till de elever som lovade att inte strejka.

På kvällen hade vi kallat till en stor demonstration mot skolpolitikernas plakatpolitik och ordningsbetyg. Jag, Hampus och Daniel diskuterade vilka vi skulle engagera som demonstrationsvakter och gjorde inköp i form av facklor. Västar till demonstrationsvakterna lånade vi av fackförbundet Syndikalisterna, som också stödde oss. På rent jävulskap hade vi undvikit att söka polistillstånd för den planerade demonstrationen. Varför skulle man behöva ha tillstånd och betala dyra pengar för att få tåga i sin egen stad? Därför var polisen snabbt på plats klockan 18:00 när demonstrationen avgick från Stora torget i Borås. Vi tågade förbi utanför utbildningsnämndens sammanträdeslokal, där man just då höll möte, och skanderade slagord om att avskaffa ordningsbetygen. Cirka 500 elever, föräldrar och lärare kom på demonstrationen. När vi nådde Bäckängsgymnasiet höll jag och Stefan Lindborg från Vänsterpartiet tal och rev ner applåder. Mitt tal avslutade jag med orden "Det här är bara början" och refererade då till att Förenade klasskamrater snart skulle hitta andra frågor att plocka upp och driva. Det var åtminstone tanken.

DIREKTSÄND DEBATT

Efter den 23 oktober tyckte både vi och invånarna i Borås att det fick räcka med strejker och protester. Det tyckte inte svr:s Skolfront som den 22 november bjöd in mig och Förenade klasskamrater för att delta i en direktsänd tevedebatt mot skolborgarrådet och folkpartisten Lotta Edholm.

Klockan 19:30 började jag och Lotta debattera ordning och reda i skolan. Jag var så nervös och mumlade så mycket att de i eft-

DÄRFÖR STREJKADE VI MOT ORDNINGSBETYGEN

erhand fick texta just mitt tal. Själva debatten kunde ha gått bättre, men att vi uppmärksammades i nationell teve var stort för oss. Vi mottog även KRUT:s demokratipris för våra protester på Bäckängsgymnasiet och fick komma till bokmässan i Göteborg för att ta emot priset. KRUT finns inte längre, men stod för Kritisk utbildningstidskrift och gav förut ut en tidning om skolan med jämna mellanrum.

Det här var allt som hände i Borås 2007 – men historien slutar inte där.

EN SORTS SEGER

Några år senare, 2009, beslutade folkpartisten Anna Svalander för att återkalla ordningsbetygen med hänvisning till att de visat sig ineffektiva. Det var en sorts seger för oss. Men bara för ett år sedan blev det klart att Folkpartiet återigen försöker införa ordningsbetyg i Sveriges skolor. Sju år efter protesterna, dagarna före riksdagsvalet 2014, skrev vi därför en debattartikel ”Ordning bland skolpolitikerna” i Borås Tidning där vi ställde oss frågan: ”Har man inte lärt sig något av sina tidigare misstag, eller hoppas man att väljarna ska ha glömt?”

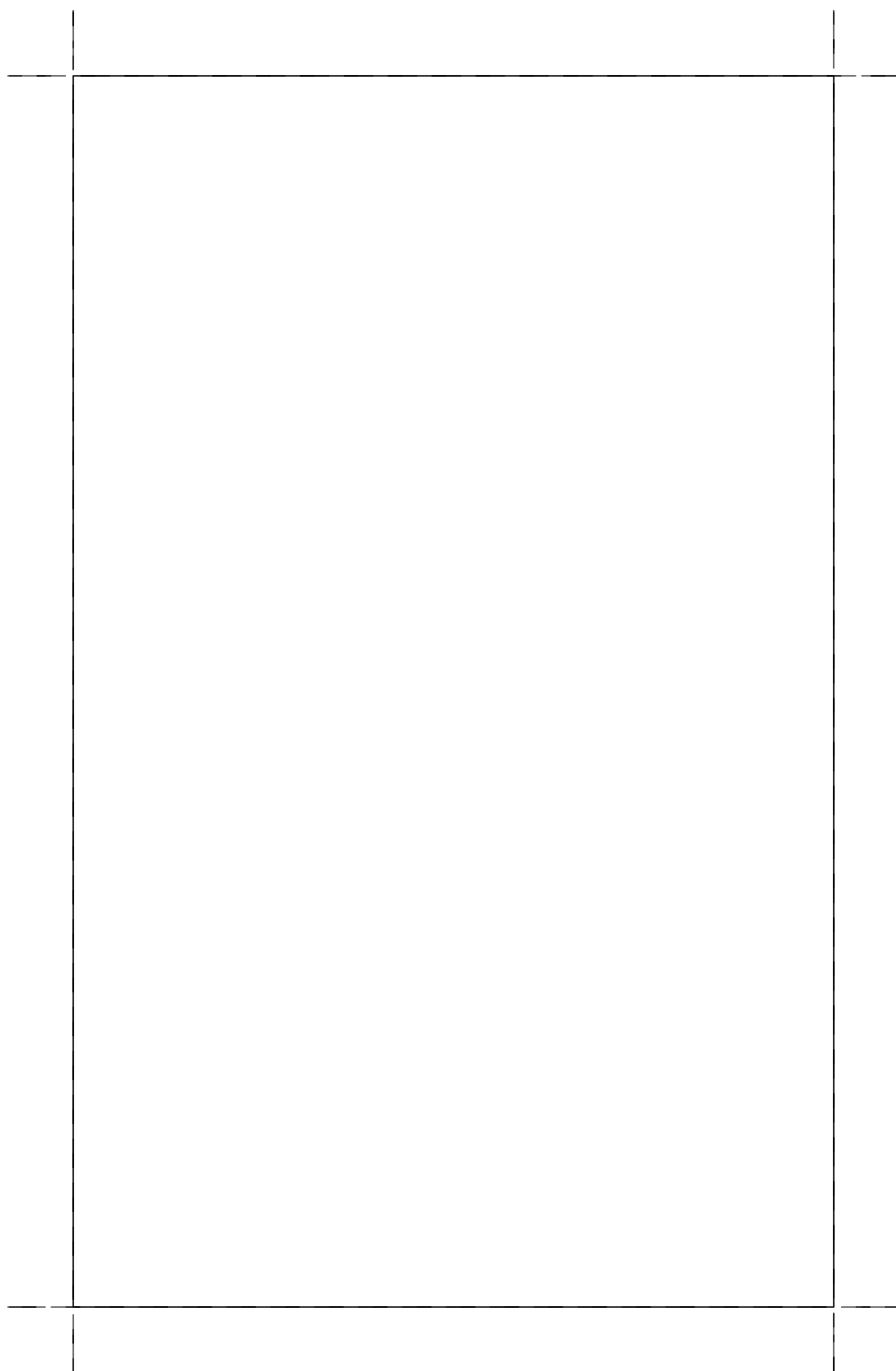
Jag antar att kampen mot ordningsbetygen fortsätter, om än i en annan form än Förenade klasskamrater. Förresten kom aldrig folkpartisten Anna Svalander till riksdagen, som hon i två valrörelser i rad hade hoppats på. Efter 2007 kom hon att bli känd som ”Batong-Anna” i Borås, vilket en känd domare i kommunen kallat henne i en betygskritisk insändare i Borås Tidning.

På hemsidan <http://www.klasskamrater.wordpress.com> finns än i dag alla våra pressmeddelanden, artiklar och blogginslag sparade.

JOHAN FRICK

Frilansskribent

Medlem i Libertas redaktion

SYDAFRIKANSK FOLKRÖRELSE 20 ÅR AV DEMOKRATI

Emma Nilsson

1994 blev Sydafrika en demokrati. Efter flera decenniers förtryck av apartheidregimen påbörjades arbetet med att skapa ett demokratiskt Sydafrika. Förra året var jag och en Libertas-kollega i Kapstaden och träffade många drivna och engagerade människor som arbetar för ett bättre samhälle på demokratiska grundvalar.

FÖRÄNDRING TAR TID

I Sydafrika finns än idag apartheidregimens tankar kvar om att skilja mellan olika människor beroende på deras hudfärg och etnicitet. Det är bara 21 år sedan regimen störtades och Nelson Mandela valdes till president. Historiskt sett är det en väldigt kort tid, och som uttrycket säger, Rom byggdes inte på en dag. Att få till en stor samhällsförändring tar tid, mycket längre tid än 20 år.

Sydafrika befinner sig i mångt och mycket i samma politiska utvecklingsarbete som vi i Sverige genomgick under sent 1800-tal och in på 1900-talet. Sverige var länge en diktatur som styrdes av monarkin. Det var kungen, adeln och kyrkan som hade inflytande

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

över Sverige och det tog lång tid för den svenska arbetarrörelsen att förändra det svenska politiska landskapet. Från det att Socialdemokratiska Arbetarepartiet (SAP) bildades 1889 efter att arbetarrörelsen hade börjat växa fram under senare delen av 1800-talet och till dess att Sverige fick allmän rösträtt 1921 hade det gått nästan 30 år. Innan vi hade lyckats minska klyftorna ännu mer hade vi kommit in på 1970-tal och än idag arbetar vi för ett jämlikt samhälle, detta efter nästan 130 år. Det tar tid att förändra ett samhälle. Det är inte bara våra politiker i riksdag, regering och lokalföreningar som driver politik och förändrar. I Sverige har vi ett rikt föreningsliv som på många sätt arbetar med att förändra det samhälle vi lever i.

Lite mer än 100 år har gått sedan vi i Sverige påbörjade byggandet av ett socialistiskt samhälle.

I Sydafrika har det arbetet pågått i lite mer än 20 år. Det finns många likheter mellan Sverige och Sydafrika, fler än vad man kanske först skulle kunna tro. Sydafrika är ett land som starkt influeras av västvärldens ideal. När vi började det socialistiska samhällsbygget var socialismen på gång i hela Europa. I den nutid där vi hittar Sydafrika i byggandet av ett socialistiskt samhälle påverkas landet av en västerländsk värld som hålls i ett starkt grepp av nyliberalism. Detta påverkar såklart den politik som Sydafrika kan bedriva och vilka influenser de tar till sig. Därför präglas African National Congress (ANC), ett socialdemokratiskt parti, av nyliberala tankar.

SEGREGERAD STAD

Det är inte bara nyliberalismen som är ett problem i bygget av ett socialdemokratiskt samhälle i Sydafrika. Landet präglas fortfarande av apartheidregimens tankar. När vi träffade ANC:s ungdomsförbund (ANCYL) berättade de att "svarta" sydafrikaner kunde uttrycka stöd för ANC:s tankar och idéer och att de stödde det socialdemokratiska samhällsbygget, men att de kunde säga att: "Ja, det är bra det ANC gör, men ni vet, den vita mannen vet alltid bäst". Det

SYDAFRIKANSK FOLKRÖRELSE

citaten visar hur djupt rotad apartheid-tiden är i det sydafrikanska samhället.

När vi besökte Kapstaden transporterade vi oss främst till fots genom staden. Vi bodde i det välbärgade området Green Point som växt upp runt fotbollsarenan som byggdes till fotbolls-VM för några år sedan. Här fanns det vackra lägenhetsbyggnader och stora villor. Allt omgärdat med höga murar med taggtråd, elektriska stängsel och skyltar som berättar att området är bevaktat av beväpnade vakter. Majoriteten av dem som bor i husen och rör sig i området och i områdets krogar, restauranger och butiker har vitt skinn. Om man stötte på någon med mörkare hudfärg så var de anställda att servera på restaurangerna eller att sopa på gatorna. I bilarna satt en person (med vit hud) och de åkte alltid själva i fina bilar.

De organisationer vi skulle träffa höll till i stadens förorter och i en av kåkstäderna. Vi besökte själva aldrig kåkstaden då vårt enda transportmedel var våra fötter och vi blev starkt avrädda att åka dit själva utan att ha med oss någon som vaktade oss. Vi lyssnade på deras råd och avbokade mötet i kåkstaden, vi kunde inte riskera våra liv. Kriminaliteten är hög i hela Kapstaden, men än högre i kåkstäderna. Det beror på den fattigdom och segregering som råder i landet. Segregeringen blev tydlig när vi gick igenom staden.

SPLITTRAD FOLKRÖRELSE

Första dagen besökte vi IFWEA (International Federation of Workers' Education Association), den sydafrikanska motsvarigheten till ABF. Vi tog på oss våra bekvämaste skor och tog en promenad på cirka 1 timme och 30 minuter till området Salt River. Vi lämnade Green Point bakom oss och var sedan mitt inne i staden med höghus och affärer. I centrum av staden var det en blandning av alla som bor i Kapstaden, alla olika etniciteter hade här en gemensam plats. Sedan tog vi oss ur centrum och begav oss mot Salt River. Ju längre bort från Green Point och ju närmare Salt River vi kom, desto mer började hudfärgen på människorna förändras. Husen blev

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

ruffigare och en tydlig känsla av industriområde lade sig. Bilarna var av äldre modeller och de var fulla av människor. Det var som om en gräns hade dragits genom staden. Det blev väldigt tydligt för oss just här hur stark segregationen är i Kapstaden.

Vi kommer fram till det gula huset som går under namnet Community House och som inrymmer en mängd olika organisationer inom arbetarrörelsen, som inte är sammankopplad med ANC, Community House var en gång högkvarteret för ANC, det är ett hus med mycket historia och det märks när man kommer in i huset där väggarna är täckta av gamla tidningsartiklar från tiden före ANC:s maktövertag. På andra väggar är det stora väggmålningar av människor som kämpar för sina rättigheter. Det är i Community House en stor del av folkrörelsen finns i Kapstaden, samlade under ett tak.

Vi träffar IFWEA:s generalsekreterare Sahra. Hon leder oss in i ett bibliotek där några enskilda personer sitter och läser eller sitter vid de få ålderdomliga datorerna och skriver. Sahra berättar om verksamheten och hur mycket de skulle vilja göra, men att det inte finns tillräckligt med pengar och resurser att utöka verksamheten och bygga om lokalerna. Hon berättar också om en tid då hela huset sjöd av verksamhet. Att det var människor överallt som bildade varandra och olika föreningar som växte fram. Nu ekar det nästan tomt i huset. Folkrörelsen ligger lite på is. En situation som vi kan dra paralleller till i Sverige. Vi har ett rikt föreningsliv och engagemanget har börjat vakna till liv igen i Sverige, men det låg länge i dvala. Hur får man människor att engagera sig, att driva på för förändring i det samhälle vi lever i? Det var en fråga vi pratade om under vårt möte, en fråga som vi egentligen inte riktigt kunde svara på.

Senare under veckan träffar vi en landsbygdsorganisation (TCOE) i en av stadens förorter. För oss är det lite svårt att förstå hur den sydafrikanska landsbygdspolitiken och landsbygdsystemet ser ut, men vi förstår att det är en organisation med mycket engagemang som arbetar för ett rättvisare system. Organisationen rör sig främst utanför stadskärnan. På landsbygden har man tagit tillbaka en hel del mark som togs från bönderna under apartheidregimens tid, men systemet är fortfarande skevt och bönderna har en svår

SYDAFRIKANSK FOLKRÖRELSE

situation. Här möts vi av engagemang och det känns som om den här delen av folkrörelsen lever i allra högsta grad. De arbetar för politisk förändring, det kommer ta tid för dem, men deras kamp kommer säkerligen att löna sig till slut.

Samma dag träffar vi också organisationen SALO. Deras kontor är beläget i samma stadsdel som TCOE och ligger i ett vackert kontorskomplex. Det är en spretig organisation som arbetar med många olika saker men vars fokus ligger i alla människors lika värde. SALO arbetar med bland annat med fredsmäkling i olika delar av Afrika. På hemmaplan i Kapstaden arbetar de med att förebygga mäns våld mot kvinnor och med antirasism. Organisationen driver en mängd olika projekt och arbetar direkt med de människor som berörs av deras arbete. De för dialog och vill inte komma med pekpinna. De vill hjälpa människor att själva komma fram till vad problemet är och analysera och omvärdera invanda mönster. Mycket av SALO:s arbete på hemmaplan känns igen från det arbete som bedrivs i Sverige, vi har samma utmaningar när det kommer till att stå upp emot rasism, kvinnohat och förtryck av HBTQ-personer.

SALO är en organisation som imponerar mycket på mig och är den organisation som jag själv fick med mig mycket nyttigt ifrån. Det är en folkrörelseorganisation som har som mål att skapa ett bättre samhälle genom att påverka människors vardag, att göra livet bättre för de som är utsatta och få de som utsätter andra för våld, hot och hat att omvärdera sig själva, genom dialog. SALO:s arbete har gett intryck och har förändrat människors liv, men det är lång väg kvar att gå. Det krävs mer än de engagerade människorna i SALO, och alla andra organisationer som drivs av engagemang och tron om att en bättre värld är möjlig.

SAMARBETE KRÄVS

Men det är ändå i folkrörelsen som förändring påbörjas. Det är genom att driva frågor, uppmärksamma dem, göra något åt dem som man kan börja förändra samhället, och även politiken. Vi tillsammans kan bygga ett hållbart samhälle där vi får leva på lika

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

förutsättningar, där alla människors lika värden tas tillvara. Med folkrörelse och tid kan vi skapa demokratiska samhällen.

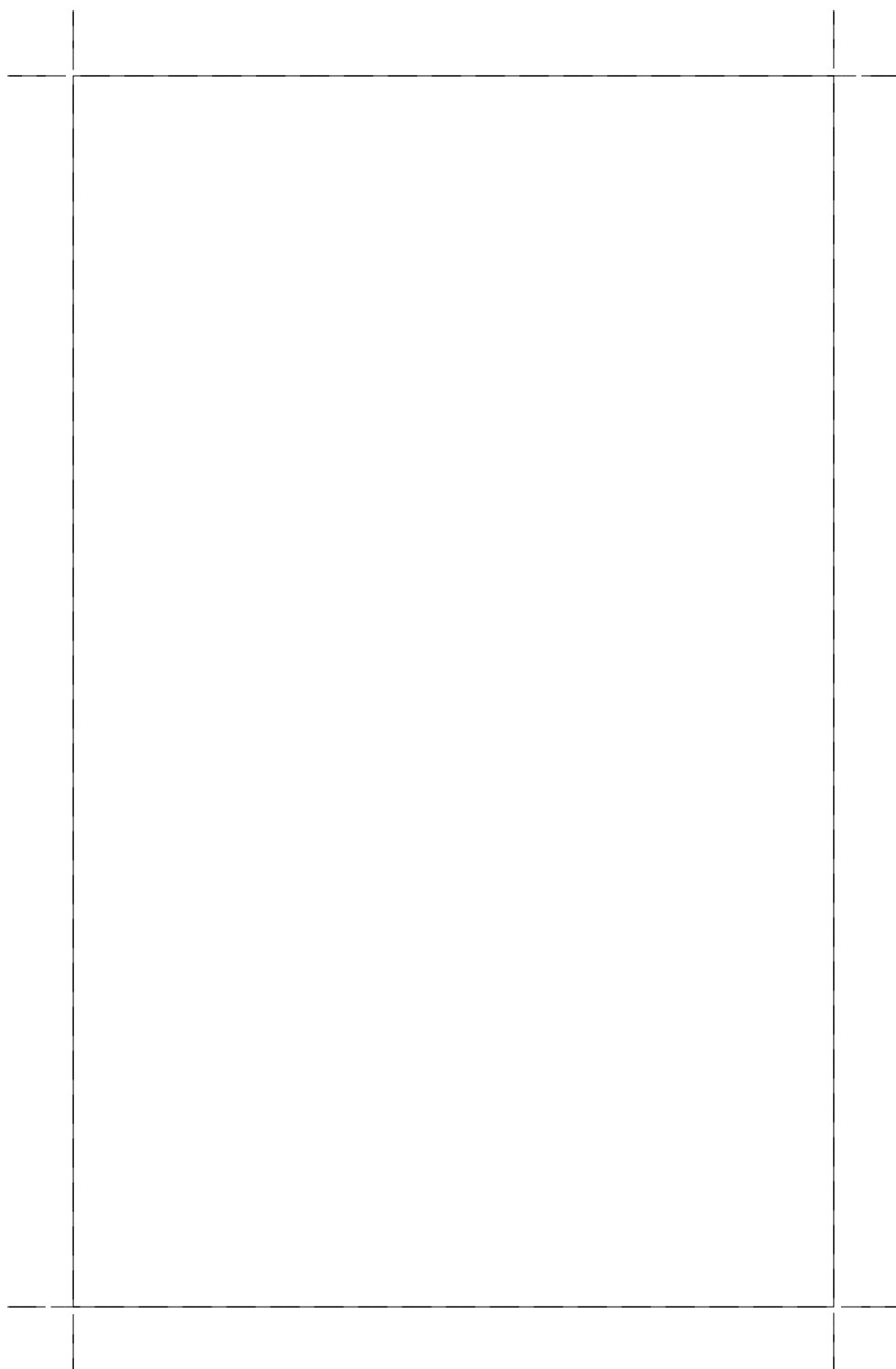
Folkrörelse är inget som berör enbart en nation. Tillsammans med folkrörelser världen över kan vi skapa det samhälle vi vill leva i. Vi behöver arbeta tillsammans och sträcka ut våra händer till varandra och hjälpa varandra. Vi behöver hämta goda exempel från varandra och lära varandra när det är svårt. För det är inte bara Sverige som behöver ett socialdemokratiskt samhälle, det finns så många fler där ute som behöver det samhälle som socialdemokratin tror på. Så vi måste låta rörelserna sprida sig runt om i världen och vi måste hålla hårt i varandra för att nå det mål som vi tillsammans delar.

EMMA NILSSON

Studentkårsaktiv

Medie- och kommunikationsvetare

Medlem i Libertas redaktion

OMSTÄLLNING SVERIGE/ TRANSITION TOWNS

EN FOLKRÖRELSE STADIGT VÄXANDE I SVERIGE OCH I ETT 50-TAL ANDRA LÄNDER

Jan Forsmark

Våra nutida utmaningar, planetens gränser – med alla miljöfrågor och hoten mot ekosystemen, vårt beroende av den ändliga oljan och kolet samt den dömda kärnkraften, vår skuldekonomi på nationell som såväl som på det privata planet samt de sociala effekterna som slår så hårt. Alla dessa stora utmaningar behöver en folkrörelse för att väcka ett system som tycket att vi kan fortsätta den gamla, så väl upptrampade vägen, business as usual. En folkrörelse som visar att de utmaningar som vi redan nu ser effekter av har en förankring, en vilja och en alternativ väg. En hållbar framtid för kommande generationer.

Det är dags att ta de nya utmaningarna/hoten på allvar. Det är dags att skapa en ny framtidsbild, en vision för ett samhälle i balans med ekosystemet, där vi inte förgiftar, suger ut och rövar eller sätter människor i livslång skuld i den saliga konsumtion-skarusellen. Där vi inte tar energin för given genom ändliga fossila energitillgångar. Där vi i stället sätter den mänskliga gemenskapen

OMSTÄLLNING SVERIGE/ TRANSITION TOWNS

och vårt samhälles balans med ekosystemen före kortsiktigt ekonomiskt tänkande.

100 GRUPPER MED DET LOKALA I FOKUS

Omställning Sverige startade som en uppföljning på projektet Hållbara bygder 2003-2009, ett EU-finansierat projekt som drevs av Hela Sverige skall leva. När projektet gick mot sitt slut genomfördes ett besök på den andra Transition-konferensen i Stroud i England. Väl hemma, efter en redovisning för de 26 hållbara bygder som samlats på Sätra Brunn i maj 2008 togs beslutet, "vi startar en ny folkrörelse", för en hållbar framtid. Ett djärvt beslut som visat sig mycket lyckat.

Från 2008 har rörelsen utvecklats på ett mycket intressant sätt. Under åren har cirka 100 lokala omställningsgrupper bildats i hela Sverige. Hundratals möten har hållits på temat – "Sverige måste ställa om för att klara framtidens utmaningar". FB- och hemsidor, framtidsveckor (veckolånga lokaler satsningar på seminarier och workshops), kurser och arbetsgrupper som gör skillnad, har sett dagsljuset och spridit det så nödvändiga budskapet, "ställ om innan det är för sent - gör något med dina grannar, på arbetsplatsen i byn och kommunen". "Visa makthavarna att tiden är mogen för en så nödvändig kursändring".

Strategin har varit att ta ner de globala frågorna på det lokala planet och genom ett envetet folkrörelsearbete visa att det finns en vilja till förändring. Att hoppa över politiken, administrationen, de vanliga opinionsbildningskanalerna för att skapa en lokal rörelse. Det är definitivt inte den vanliga strategin i miljöarbetet. Att inte uppvakta, skriva osande insändare, protestera eller manifesteras, är inte det vanliga. Att arbeta med folkbildning, upplysning, samtal, dialog för att skapa ett momentum av rörelse, är något helt nytt och oprövat. Det är vad Omställning Sverige sysslat med de senaste åren.

Så här sju år senare ser vi att strategin är lyckad, frågorna sprids på bredden och uppåt i systemet med respekt från de

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

som ser vad som händer samt med nyfikenhet och lite oro hos maktthavarna. Även EU:s kommitté för ekonomi och arbete, EESC, har uppmärksammat det seriösa arbetet och utsåg Transition Network till Europas mest kreativa miljöorganisation 2012.

RÖRELSE GENOM FOLKBILDNING

En både svensk och internationell folkrörelse har startat och börjat ge avtryck på det lokala och regionala planet. Tillsammans med andra organisationer syns det både i handling, aktiviteter och samtal, lokalt och nationellt. Den ökande medvetenheten om fel väg syns i debatten om länebubblor och fantasipriser på boendet, i insikten om kärnkraftens omöjlighet och skapandet av hållbara energilösningar genom vind- och solel. Det område som väcker störst lokalt intresse är att odla själv eller tillsammans med andra, till exempel i form av gemenskapsodlingar, Community Supported Agriculture (CSA).

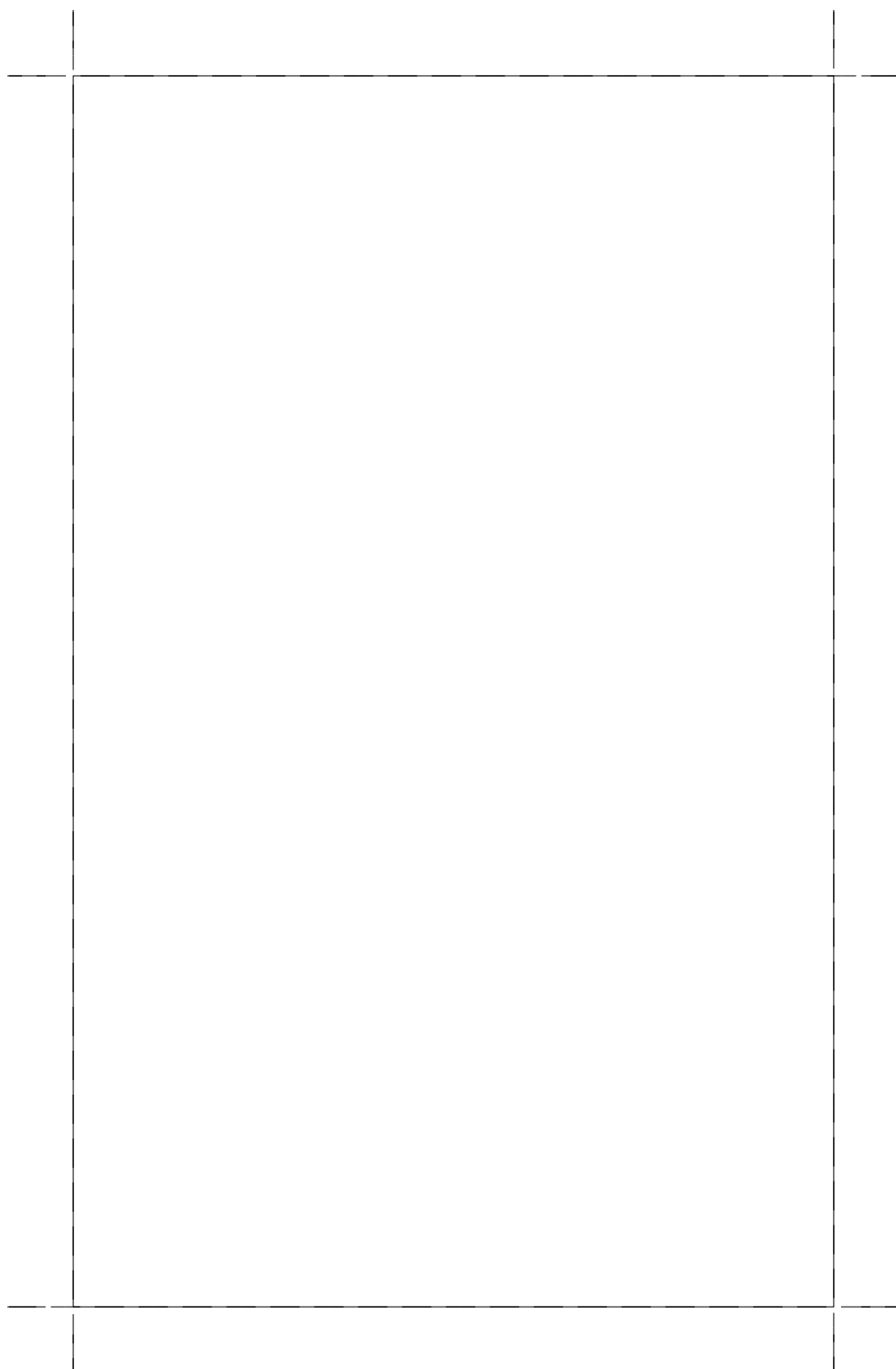
Folkrörelsearbetets omställnings/hållbarhetsperspektiv sprider sig via studieförbundens, främst Studieförbundets arbete men även Vuxenskolorna och ABF:s, men även av ett tiotal folkhögskolor, frikyrkor, Svenska kyrkan, JAK och Ekobankens aktiviteter. Ofta sker det i ett tryggt lokalt samarbete som under framtidsveckornas lyckade evenemang de senaste åren, ett 40-tal sammanlagt från Norrbotten till Skåne.

(Skriver detta just på väg till Malmös framtidsvecka och Omställningskonferensen med en mellanlandning på Albins folkhögskola för att träffa elever och avslutar på måndag på Malmö högskola för ett möte med designstudenter).

Omställning Sverige är och kommer att växa som en ny viktig folkrörelse för vårt framtida hållbara Sverige.

JAN FORSMARK

Koordinator Omställning Sverige Hela Sverige skall leva driver Omställning Sverige sedan starten som en av sina verksamheter.

FACKET – FRÅN KLASSKAMP TILL FÖRSÄKRINGSBOLAG

Simon Andersson

Arbetarnas viktigaste verktyg för samhällsförändring – fackföreningarna – har tappat i medlemstal. Samtidigt har arbetsgivarna blivit allt bättre organiserade. Facket har fått sämre förutsättningar i jämförelse med sin motpart. För att komma till bukt med den minskade medlemsaktiviteten måste facken komma på nya strategier för organisering.

Man brukar säga att arbetarrörelsen står på två ben – den fackliga delen, LO, och den politiska, SAP. Landsorganisationen i Sverige har sedan Saltsjöbadsavtalet varit en dominerande part på svensk arbetsmarknad. Med en rekordhög organisationsgrad har den svenska arbetarrörelsen alltid haft tyngd bakom sig. Detta har alltid retat gallfeber på borgarna, som saknat den folkliga förankringen. Fackföreningarna är en viktig del i den socialdemokratiska folkrörelsen. Genom facket får vi stark förankring på arbetsplatserna. Historiskt har det varit så att där facket finns, där finns också en socialdemokratisk företrädare.

LO har dock minskat i medlemstal. Det största medlemstappet inträffade 2008 när borgarregeringen försämrade arbetar-

FACKET – FRÅN KLASSKAMP TILL FÖRSÄKRINGSBOLAG

nas egna försäkringar. Då tappade man över 200.000 medlemmar. Idag är TCO och SACO tillsammans större än LO. Denna förändring beror delvis på att arbetarklassens sammansättning har förändrats, där allt fler arbetare jobbar på kontor, men också på att många LO-arbetare har fått sämre villkor och inte anser sig ha råd att vara med i facket eller kanske inte ens har kunskap om fackets innebörd.

Men enbart medlemsantalet i sig är ointressant. Det måste ställas i relation till organisationsgraden, som visar hur många av arbetarna som är med i facket. I LO-förbunden ligger den siffran för närvarande på 68 %, vilket är lågt i förhållande till arbetsgivarernas organisationsgrad. Detta är en nyckelfråga. Arbetarna är idag sämre organiserade än sin motpart. Detta har stor betydelse när parterna går till förhandlingsbordet.

ORGANISATIONEN HAR STAGNERAT

Det mest allvarliga, kanske till och med grunden för medlemstappet, är dock den stagnation och byråkratisering som pågår i fackliga rörelsen. Under lång tid har det i LO:s medlemsförbund pågått en centralisering av organisationen. Denna process var som mest intensiv under 1960- och 1970-talen. Sektioner och avdelningar har slagits samman i rask takt vilket har minskat möjligheten till medlemsaktivitet. Dessutom har man minskat på antal medlemsmöten, vilket i sig får en direkt negativ effekt på aktivismen. På detta sätt har man byråkratiserat klasskampen, gjort den oåtkomlig och förstelnad.

Allt större del av verksamheten har vältrats över på ombudsmän som medlemmarna har svårt att påverka, och som dessutom kanske inte ens är stationerade på den ort där arbetarna verkar. En organisation som bygger på anställda funktionärer blir mindre demokratisk jämfört med en som bygger på förtroendevalda. Detta motverkar arbetarorganiseringens syfte – vi ville ju att arbetarna skulle få mer makt, inte att en funktionär skulle ta den.

Att centralisera kan ibland vara en nödvändighet om t.ex. en bransch krymper och medlemsbasen därmed blir mindre. Men

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

centraliseringen kan också ge upphov till en negativ spiral; färre aktiva medlemmar skapar behov av att slå ihop föreningar, vilket i sin tur minskar möjligheten att engagera sig, vilket i sin tur skapar ännu ett behov av sammanslagning. Om din närmsta avdelning har sitt årsmöte 30 mil från din hemort så är du kanske inte så intresserad att vara aktiv.

Mardrömsexemplet är Hotell- och Restaurangfacket, som centraliserat sig till döds. De består numera av fem storavdelningar. De flesta ombudsmännen sitter i Stockholm. HRF verkar förvisso i en svårorganiserad bransch men en organisationsgrad på 26% får ändå anses vara bottenrekord.

Olika förbund har olika lösningar på rekryteringsfrågan. Vissa förespråkar att facken ska sälja in sig hos sina medlemmar. De lockar med förmånliga försäkringar och juridisk hjälp. Naturligtvis ska facken ha just detta. Men det är inte därför de finns till. Det finns andra försäkringsbolag och advokatbyråer som kan sköta såna frågor. Och vad händer om facket brister i den hjälp de utlovat? Medlemmarna är inte långsamma med att kritisera förbundet om de upplever att hjälpen varit för dålig.

Medlemmarna måste inse att de är just medlemmar och inte kunder i ett företag. De har rätt att gå på möten och välja bort de företrädare som de inte gillar. Folk måste förstå att fackföreningarna inte är myndigheter utan att de är ideella föreningar som ställer vissa krav på medlemskapet. Här finns också en viktig fråga för LO, nämligen bandet till SAP och möjligheten att stänga ute fascister på förtroendeposter

Vissa fack har inte insett att de är ideella föreningar. Unionen har blivit Sveriges värsta lägprisfack. Visst värvar de, men de säljer in sig som ett företag och bryr sig inte om den person de värvar ens tillhör deras avtalsområde. Att bara värva medlemmar utan att ha koll på vilken bransch de tillhör är oansvarigt. Unionens metoder är osolidariska mot både arbetare och andra fack. De undergräver branschprincipen som LO, TCO och SACO gemensamt står upp för. Dessutom minskar de sitt eget förtroende när de inte kan hjälpa arbetare som saknar deras kollektivavtal

VAD BÖR GÖRAS?

Vi kan med andra ord säga så här: facket har gjort helt fel! Denna insikt smärtnar förmodligen. Men det är något som allt fler inom LO-förbunden har kommit till insikt om. Därför pågår nu ett lovande arbete att vitalisera facket, att åter göra facket till det verktyg till förändring som det historiskt har varit.

Lyckligtvis finns det människor som ser behovet av en anorlunda facklig organisering. Fler har öppnat upp ögonen och insett att nyckeln till fackets framtid ligger i att gå tillbaka till grunderna. Att inse att det är medlemmarna som är facket, och att det därför är medlemmarnas uppgift att bära sin förening och inte ombudsmännens.

Det var år 2010 som Svenska Transportarbetareförbundet blickade mot Amerika, mot det fackliga mardrömslandet USA. Vad kan svenska facket lära sig därifrån, undrar säkert vissa. Det fanns en hel del att lära sig av fackförbundet SEIU, Service Employees International union, vars problem inte var helt olika LO:s. De hade en låg organiseringsgrad och inaktiva medlemmar. Dessutom verkade de i en miljö där det är långt ifrån självklart att organisera sig. De drog slutsatsen att de måste gå tillbaka till grunden för att överleva. Därför grundade de organizingprojektet.

Organizingprojektet går ut på att hitta rätt arbetsplats, rätt fråga och rätt arbetare. I det läge vi har idag kan vi inte börja organisera på alla håll. Facken måste därför söka upp stora arbetsplatser med mycket personal. Där finns oftast störst chans att bilda en fackklubb.

Nästa steg är att lyssna. Alla på arbetsplatsen ska få höras. Man bokar in möten, lyssnar på en och en för att få en uppfattning om hur läget är på jobbet. Istället för att facket bara pratar och berättar om sig själva, så får alla en chans att berätta om sin situation. Detta gör att arbetarna känner sig hörda och förstådda.

Sedan är det dags att utbilda. Både nya och gamla medlemmar ska få verktyg att förändra läget på arbetsplatsen. Utan rätt

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

utbildning kan det bli svårt att ställa krav mot sin motpart, som i dagsläget besitter betydligt mer kulturellt och ekonomiskt kapital, och dessutom är mer välorganiserade.

Till sist ska man identifiera en fråga. Det kan finnas många problem på en arbetsplats. Frågan är vilket problem som personalen är beredda att strida för. Kanske visar det sig att arbetsplatsen har helt andra problem än vad facket trodde. Sedan kan facket hjälpa personalen att nå sina mål.

När de nått sitt mål i den första frågan så känner personalen att de har kraft. Då finns rätt förutsättningar att bilda en fackklubb. Organizingmetoden handlar om att ge makten till arbetarna, få dem att inse att de kan påverka. Transport och flera andra fackförbund använder sig nu av särskilda organizers, organisatörer, som arbetar efter denna metod. Resultatet är fler medlemmar och fler aktiva fackklubbar på arbetsplatser där organiseringen varit dålig. Organizingmetoden har skapat hopp bland arbetare. Hopp om förändring och ökad organisering.

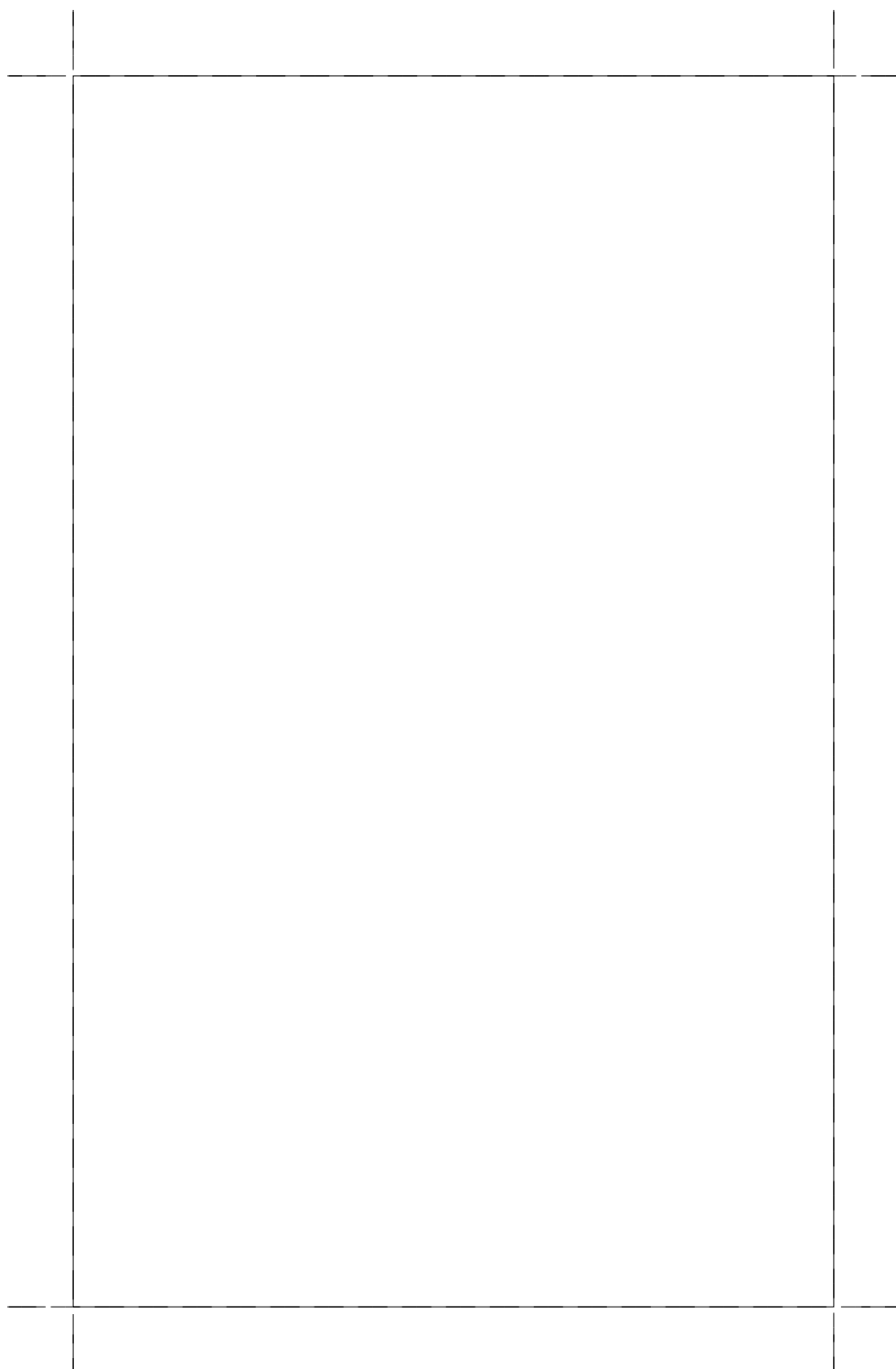
Idag är SEIU det snabbast växande facket i USA. Tack vare denna organiseringsmodell växer fler fack, inte bara i USA utan även i Sverige och i andra länder. Istället för att bara prata om sig själv, erbjuda försäkringar och rådgivning, så måste facket börja lyssna, hitta arbetarnas viktigaste frågor. Det är inte fackpampen på kontoret 10 mil från din arbetsplats som vet bäst, det är du som arbetare.

Avslutningsvis; fackföreningen finns till för sina medlemmar, för arbetarna. Vi ska inte bara se till att många går med i facket, vi ska också se till att de som redan är med förstår vilket fantastiskt verktyg de besitter och den makt de har genom att tillsammans verka för goda arbetsvillkor. Tappar man fler medlemmar blir man som HRF – värvar man utan sans blir man som Unionen. Låt oss undvika att hamna där. Organisera!

SIMON ANDERSSON

Student

Medlem i Libertas redaktion

DEN GRÖNA RÖRELSEN I IRAN

Erisa Golkhar

Med temat "Folk i rörelse" ska vi rikta blicken från Sverige till Mellanöstern och Iran – en region präglad av stora konflikter, auktoritära och totalitära stater, rik på tillgångar och därmed även en avgörande faktor för omvärldens intresse. Det stora intresset för regionen har även historiska skäl. Det var i Mellanöstern som kolonialismen blev en avgörande faktor för medborgarnas uppror mot nationalstaternas traditionella uppbyggnad av stat- och styrelseskick. Mellanösterns kolonialherrar, patriarker eller monarkier representerade överstatligheten i dess olika skepnader, vilket i sin moderna, postkoloniala utveckling väckte civilsamhällets motstånd. I denna antologiska del ska vi följa den iranska folkrörelsens resning mot regimen, som under det iranska presidentvalet 2009 kom att kallas för den gröna rörelsen.

Reformer kommer vara det ideologiska nyckelbegrepp som utgör utgångspunkten för denna antologiska text, för att binda samman internationella folkrörelser genom historiens gång i olika

DEN GRÖNA RÖRELSEN I IRAN

delar av världen. Reformen är den praktiska protesthandling som sammanför den gröna rörelsen 2009 med arbetarrörelsens kamp i Ådalen 1931. Reformen är samma visioner som förenar den svenska socialdemokratin med reformvänliga krafter i Iran. Genom att skapa en idéteoretisk plattform för dessa två att mötas, kan svensk socialdemokrati vara den mest framträdande politiska rösten för demokratisk utveckling i Iran och hela mellanöstern och Nordafrika.

Det var genom folkrörelsens reformer Sverige kom att bli det föregångsland vi idag kan visa upp för världen. Med en levande folkrörelse och starka ideologiska visioner lyckades svensk socialdemokrati skapa politisk utveckling och stabilitet. Folkbildning, sociala försäkringar och gemensam infrastruktur är alla exempel på resultatet av en politik som förespråkade att frihet, jämställdhet och demokrati skapas genom stegvisa reformer i ett samhälle.

För att förstå den gröna rörelsen bör vi komma till insikt om vikten av politiska reformer som ett sätt att successivt förändra samhället mot en mer demokratisk utveckling. Om så är fallet kan vi även anta att reformer är praktiska till sin natur, då visionerna är en symbol för strävan efter frihet, jämställdhet och demokrati. Genom att granska de historiska händelserna som lade grunden för den gröna rörelsen 2009, kommer texten att utgå ifrån just dessa visioner som den utlösande faktorn till de folkliga protesterna mot makthavarna i landet.

Syftet med denna antologiska text är att dra paralleller mellan socialdemokratin och den gröna rörelsen i Iran. För att göra det kommer vi att granska avgörande historiska reformer som ledde till bildandet av en ny proteströrelse i landets moderna historia 2009. Frågan denna antologiska text ställer är: Hur har den gröna rörelsens kamp för reformer speglat sig i landets strävan för frihet, jämställdhet och demokrati?

DEN VITA REVOLUTIONEN

Den vita revolutionen var ett reformistiskt samhällsprojekt som implementerades i landet under 60-talet av den dåvarande kungen

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

(Shahen) Mohammad Reza Pahlavi.

Revolution sammankopplas med föreställningen om arbetarklassens resning mot det rådande styret, men i Irans fall var det exakt tvärtemot. Den regerande Shahen Mohammad Reza Pahlavi, genomförde omfattande reformer i landet som han själv döpte till den vita revolutionen. Detta innebar stora förändringar för samhället genom att drastiskt sänka analfabetismen, tillåta kvinnlig rösträtt, skapa utrymme för kvinnligt förvärvsarbete, modernisera familjelagstiftningen samt stora jordreformer som fick det tidigare bondesamhället att upphöra. Med den konstruerade industrialiseringsprocessen i landet strömmade miljontals unga in i städerna, vilket fick arbetarklassen att växa.

Det monarkistiska styret i Iran hade nära relationer med och var starkt influerade av västvärlden, främst USA. Många av reformerna ovanifrån var inspirerade av Europas historiska utveckling, samt av amerikansk idépolitik. Med den vita revolutionen, industrialiseringen och landets rika oljetillgångar uppnådde landet god ekonomisk tillväxt. Trots detta fanns fortfarande stora klasskillnader. Arbetarklassen levde under begränsade livsvillkor, då fördelningar av landets tillgångar fortfarande tilldelades den mindre överklassen.

I mitten av sjuttioalet gick det sämre för Irans ekonomi i samband med den internationella krisen. Inflationen chockhöjdes i samband med att arbetar- och medelklassen inte klarade av att upprätthålla sin levnadsstandard, vilket ledde till fattigdom. Detta fick missnöjet för Shahen att växa bland medborgarna, vilket i sin tur ledde till att de sociala spänningarna ökade. Shahen började ana oråd i landet och tillsatte ett parlament. Återigen skedde reformeringen av landet ovanifrån vilket denna gång inte besvarade medborgarnas redan förbrukade förtroende för makten.

Trots att avsikterna bakom Shahens reformering av landet var goda, ställer vi oss idag kritiska till de reformerna som genomfördes utan att en folkrörelse fanns som backade upp dem. I Irans fall blev konsekvenserna en blodig revolution som fick sådana traumatiska upplevelser att de fortfarande lever vidare i det iranska folkets minne.

DEN GRÖNA RÖRELSEN I IRAN

I ett ideologiskt perspektiv kan vi kritisera den vita revolutionen och Shahren. Utifrån vår socialdemokratiska övertygelse om att inga reformer ovanifrån någonsin kan införliva visionerna om frihet, jämställdhet och demokrati i ett samhälle.

DEN IRANSKA REVOLUTIONEN 1979

Redan under 1978 började oroligheterna i Iran växa bland den unga arbetar – och medelklassen, som hade levit i en ansträngd ekonomisk och politisk situation. Shahren och den iranska monarkin kontrollerade oppositionen i landet genom polisens underrättelse-tjänst, som fängslade och torterade politiska fångar i en alltmer auktoritär och totalitär statsapparat. Den växande industrin bars upp av en arbetskraft som inte fick ta del av landets expanderade tillväxt, utav fick leva under begränsade livsvillkor. De sociala motsättningarna växte sig allt starkare i samband med bristen på mänskliga och demokratiska rättigheter, och 1979 fick missnöjet utlopp genom massiva protester och demonstrationer mot Shahren. Folket krävde en ny konstitution med fria val, parlamentarism, fri- och rättigheter såsom yttrande- och organisationsfrihet, samt att de politiska fångarna skulle frigges. Man krävde också förbättringar av den sociala och ekonomiska situationen.

Monarkin valde i den stunden att ge efter med vissa av folkets krav genom att utse en premiärminister. Vidare blev oppositionspartier lagliga (förutom vänsterpartierna) och politiska fångar frigavs. Med dessa landvinningar färskas i minnet triggades strejkarna och demonstranterna till att föra kampen vidare, och när armén öppnade eld mot oppositionella demonstranter i Tehran 1978 (vilket ledde till tusentals dödsoffer) var revolutionen ett faktum.

Till skillnad från den vita revolutionen, som egentligen var ett reformistiskt samhällsprojekt för att förverkliga Shahens ambitioner med landet, blev den senare revolutionen ett resultat av de motsättningar som tillkommer i och med avsaknaden av folkrörelser i ett samhälle. Alltfler yrkesgrupper och samhällsskikt anslöt sig till revolutionens framfart i landet, grupper som tidigare inte hade varit

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

politiskt aktiva. Denna stora uppslutning ställde landet inför en unik politisk situation, man hade aldrig tidigare ställts inför en sådan bred folklig uppslutning. Shahen kunde inte längre kontrollera läget utan armén. Slutligen övergav armén honom genom att vägra beskjuta sina landsmän. Den iranska revolutionen störtade monarkin i Iran 1979 och Shahen flydde till USA.

För att återkomma till den antologiska textens frågeställning kring hur den gröna rörelsens kamp för reformer kan återspeglas i den iranska revolutionen, ska de krav som det iranska folket ställde på monarkin nämnas. Genom visioner om frihet, jämställdhet och demokrati ställde det iranska folket krav på val-, organisations-, och yttrandefrihet i ett tidigare auktoritärt och totalitärt statsskick. Men till skillnad från reformer kräver revolutioner drastiska och häftiga aktioner som bör ske i stundens hetta, detta uttraderar möjligheten för en folkrörelse att mogna, utvecklas, bildas och hitta rätta samhällslösningar. Med alla dessa stora utmaningar i bagaget, att även behöva återuppbygga ett nytt nationellt statsskick utan ett tidigare givet ledarskap, hamnade landet i ett kaotiskt tillstånd.

I Iran blev den tidigare landsförvisade, oppositionella och religiöse ledaren Ayatollah Khomeini symbolen för det enkla folket. På grund av sina religiösa övertygelser och sitt starka avståndstagande från Väst, representerade han motsatsen till den tidigare maktavande samhällseliten och monarkin. Till en början införde man parlamentarism med en andlig ledare, som skulle vara revolutionens landsfader Ayatollah Khomeini. Men i den turbulenta övergångsperiod som landet befann sig i, hårdnade klimatet snabbt och makten började återigen få en auktoritär och totalitär karaktär genom prästerskapets envælde. Shahens underrättelsetjänst byttes ut mot ett revolutionsgarde, som precis som tidigare började kontrollera oppositionen och begränsa medborgarnas mänskliga och demokratiska rättigheter. En väldigt mörk omställningsperiod grep tag om landet där oppositionella grupper förföljdes, fängslades, torterades och avrättades. Svikna löften om yttrande- och organisationsfrihet med alltmer strikta religiösa påbud implementerades i landets konstitution.

DEN GRÖNA RÖRELSEN I IRAN

Men tillskillnad från monarkin blev Iran en teologisk republik, vilket ändå ledde till en historisk omställning där folket skulle vart fjärde år rösta fram landets nästa president, som 30 år senare ledde till framväxten av den gröna proteströrelsen i samband med presidentvalet 2009.

DEN GRÖNA RÖRELSEN 2009

Under Shahens och monarkins regim levde de intellektuella och religiösa tänkarna och delar av prästerskapet i opposition till den rådande makten. Flera av dem landsförvisades, fängslades och torterades för sin kritiska ställning till den dåvarande monarkistiska politiken. Men redan då fanns det stora meningsskiljaktigheter inom prästerskapets olika teorier kring samhällets utformning. Efter den oförväntade segern under den iranska revolutionen och prästerskapets övertag av makten skapades det direkt inre motsättningar, vilket delade upp makthavarna i två falanger: de konservativa och de reformvänliga. Knappt två år efter revolutionen stödde USA grannlandet Irak till ett beväpnat krig med Iran, vilket förlamade landet från utveckling i över åtta år som kriget varade.

Med både en blodig revolution och ett långt krig i bagaget förutsåg många den islamiska republikens förfall med sveken efter revolutionen, men med kriget och den stora hotbilden utifrån lyckades de konservativa krafterna ena folket bakom en stark nationalism och identitetspolitik. Som den största shiitiska staten i Mellanöstern och som de enda icke-arabiska landet omringad av arabiska stater, skulle Iran stå emot alla odds. Vilket blev ett lyckat projekt för de konservativa krafterna som klarade att upprätthålla makten och stabiliteten i landet i decennier framöver.

1997 valdes den reformvänliga kandidaten Mohammad Khatami till Irans president med 70 procent av befolkningens röster, hans anhängare skapade en rörelse som kallades för "2 Khordad", det vill säga datumet då presidenten vann valet. Khatami tillsammans med den reformvänliga falangen inom det iranska prästerskapet förespråkar ett mer öppet och demokratiskt Iran, vilket

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

tilltalande den yngre generationen studenter. Khatami regerade landet under två mandatperioder på sammanlagt åtta år, under den tiden genomfördes stegvisa reformer som ständigt kritiserades och förhindrades av de konservativa krafterna.

De reformvänligas framfart inom den iranska regimen var resultatet av en reformvänliga rörelse bestod utav en yngre generation studenter, som efter kriget.

Med det alltmer utbredda stödet för de reformvänliga i landet skapade de konservativa systematiska strategier som gjorde det svårare för kandidater att ställa upp i presidentvalen. Med motiveringen att alla politiska partier, organisationer, representanter och kandidater bör samstämma med den islamiska revolutionens ideal och sharialagarna. Väktarrådet inom den islamiska republiken, vars enda uppgift är att kontrollera alla politiska aspekter utifrån dessa två nämnda faktorer, fick de konservativas indirekta mandat och politiska utrymme att försvåra de reformvänligas inflytande över makten i landet.

2009 stod landet inför ännu ett presidentval mellan de konservativa och reformvänliga falangen. Mir Hossein Mousavi som tillhörde den intellektuella och religiösa studentrörelsen under revolutionen var med och grundade den islamiska republiken. Han är även släkt med den nuvarande andlige ledaren Ali Khamenei och var landets sista premiärminister fram till krigets slut 1989, då konstitutionen ändrade befattningsposten till president. Mousavi var borta från politiken i 20 år, vilket många anser berodde på hans stora meningsskiljaktigheter med den konservative andlige ledaren och hans släkting Ali Khamenei. Men andra kritiserar honom även starkt för att han under sin mandatperiod som premiärminister begick allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna, i samband med avrättningarna av oppositionella politiska fångar.

Trots alla dessa faktorer som omringade Mousavi lyckades han bli godkänd av väktarrådet och ställde upp som de reformvänligas kandidat. Den yngre generationen studenter hade sedan presidenten Mohammad Khatamis tid initierat en stark studentrörelse som stödde de reformvänligas kamp för utökade demokratiska reformer i landet. Mousavi talade under sin valrörelse om att verka för social

DEN GRÖNA RÖRELSEN I IRAN

rättvisa, yttrandefrihet, utrotning av korruption, utökade privatiseringar i ekonomin och ökad jämställdhet mellan könen. Han ville även inleda förhandlingar med Barack Obama och USA, samt kritiserade sin huvudmotståndare Mahmoud Ahmadinejad för att ha förnekat förintelsen av judarna under andra världskriget. Kärnkraftsprogrammet ansåg han enbart gynna landet i civila ändamål, alla dessa ståndpunkter och politiska ställningstaganden tilltalade den redan existerande rörelsen i landet som stod för ett mer öppet och demokratiskt Iran.

Den konservative kandidaten Mahmoud Ahmadinejad utlystes som vinnaren av valet och utnämnd som landets nästa president. Mousavi anklagade regimen för valfusk och hans anhängare stormade ut i protester efter valresultatet.

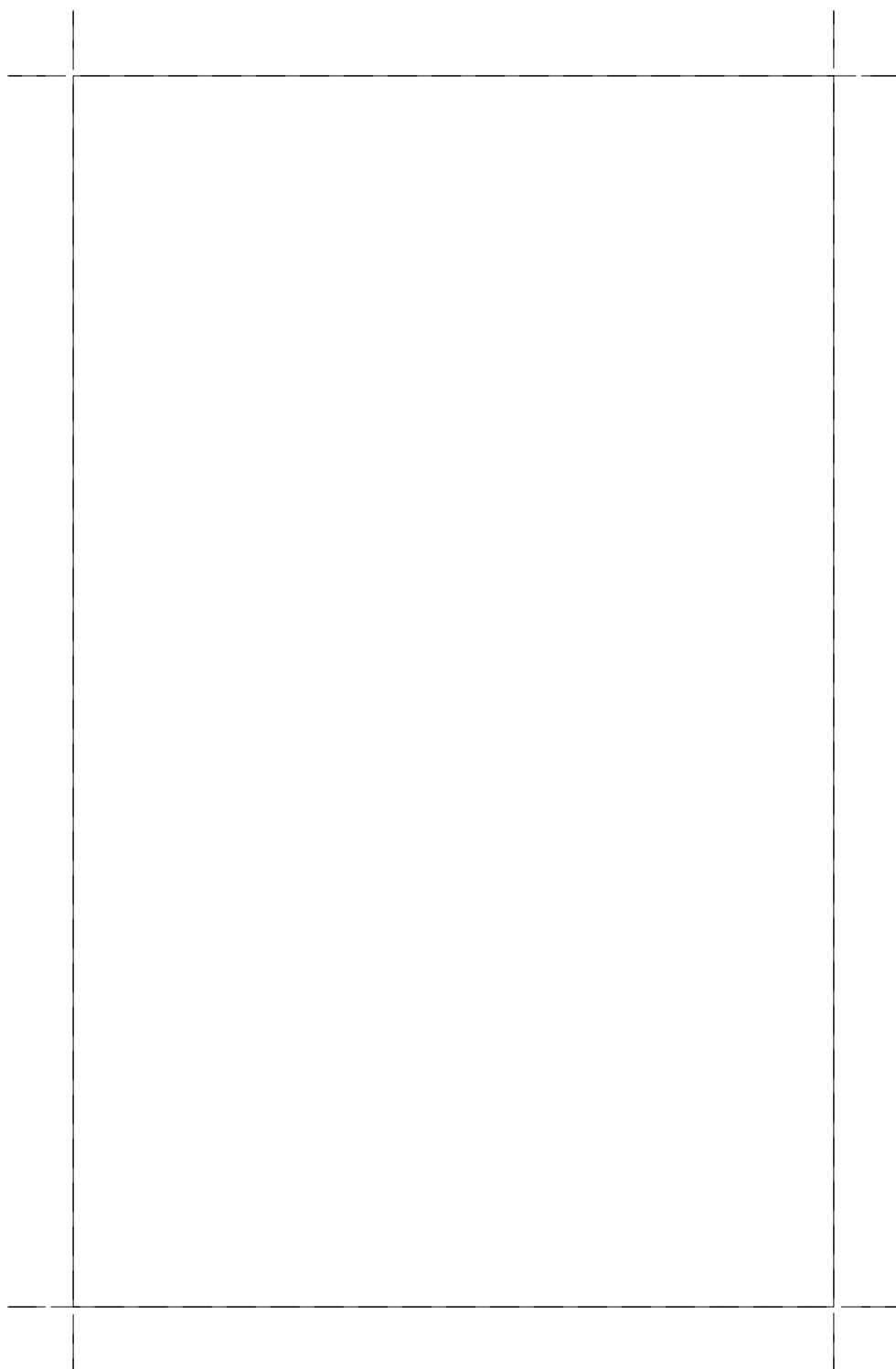
Irans politiska historia har visat iranierna att häftiga samhällsliga förändringar lett till väldigt allvarliga konsekvenser som fortfarande inte har åtgärdats i landet. Med den islamiska regimen vaknade det iranska civilsamhällets politiska medvetande till liv, som med sina gemensamma upplevelser insåg att vägen till genomgripande samhällsförändringar är genom stegvisa reformer. Dels för att inte behöva betala så pass högt pris som att offra sina liv, dels att politiska beslut och förändringar bör förankras, etableras och mogna systematiskt över tid. För att återgå till socialdemokratins övertygelse om reformer som verktyg för att införliva visioner om frihet, jämställdhet och demokrati i ett samhälle, förenas med studentrörelsen och de reformvänligas ambitioner med Irans kommande politiska utveckling. För att främja Mellanöstern och Nordafrika mot en mer demokratisk utveckling, bör socialdemokratien se det som sin ideologiska plikt att bidra till reformation.

Det som förenar arbetarna i Ådalen 1931 med studenterna på Tehrans gator under den gröna rörelsen 2009 är att båda dessa folkrörelser fick offra många människoliv för att genom stegvisa reformer uppnå visionen om frihet, jämställdhet och demokrati.

ERISA GOLKHAR

Stockholms socialdemokratiska studentklubb

Medlem i Libertas redaktion

DEN NYA ARBETARRÖRELSEN

Kajsa Borgnäs och Daniel Gullstrand

Den här texten publicerades i Libertas nr 4/2008 som hade temat "Folkrörelse 2010" och den håller än idag. Vissa frågor är eviga.

En folkrörelse är nästan alltid en mot-rörelse. Den kan naturligtvis också vara en för-rörelse, men oftast bildas folkrörelser som en reaktion på något annat. För att en folkrörelse ska kunna uppstå krävs alltså att folk upplever att det finns gemensamma intressen i en rörelse mot något fenomen eller en situation som man vill förändra. Sedan måste man formulera alternativ framåt. En folkrörelse bildas sällan enbart för socialt umgänge eller som sprängbräda till makt och karriär. Som folkrörelse blir en sådan organisation inte långlivad.

För hundra år sedan var de tre stora folkrörelserna – nykterhetsrörelsen, frikyrkorörelsen och arbetarrörelsen – ungefär lika stora. Nykterhetsrörelsen har idag i princip dött ut när både försäljning av alkohol och behandlingen av dess efterverkningar sedan länge är ett offentligt ansvar. Rörelsen behövs helt enkelt inte i samma

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

utsträckning som tidigare, eftersom rörelsens intressen inkorporerats i staten. Sedan religionsfriheten blivit princip i vårt samhälle och staten står som dess garant är frikyrkorörelsen inte heller längre den stora folkrörelse den en gång var. Människor flyttar inte längre till Amerika för rätten att tro på vad de vill. De stannar i Sverige och håller sina gudstjänster men engagerar sig för något annat.

Arbetarrörelsen då? Krympande och försvagad. Men varför? Har vårt långa maktinnehav gjort rörelsen onödig? Är välfärdsstaten den garant för arbetets intressen som rörelsen tidigare slog sig blodig för, eller behövs inte den garanten längre när folk i allmänhet är bostadsrättsinnehavare, skolvalsplanerare och privata försäkringstagare?

Vad ska vi egentligen med en folkrörelse till, förutom att det ser snyggt ut i statistiken? Vad ska folk med socialdemokratien och arbetarrörelsen till som de inte kan skaffa sig på annat sätt?

RÖRELSEN SKA SÄTTA PARTIET I RÖRELSE – INTE TVÄRTOM

Det har ofta funnits en viss skillnad på vad människor aktiva i rörelsen vill (omvälvande förändring, uppbrott, kamp) och vad ledningen vill (måttfullhet, rimlighet, ansvarsfullhet). Därför har rörelsen behövts, för att de putta de fegare framför sig. När rörelsen krymper, försvinner denna kraft och en ledning utan rörelsen blir som ett bogvisir utan färja på ett stormande hav – ensamt sjunkande. I en krympande rörelse sitter dessutom alla nära makten. Då växer kraven på lojalitet med den egna gruppen. Då blir rörelsen än mindre attraktiv för dem utanför. Till slut finns enbart dess ramverk kvar: institutionerna, formalian, hierarkin. Det är ingen riktig rörelse.

En rörelse måste vilja något. Annars finns ingen anledning till rörelse. "Rörelsen måste röra vid helheten", skrev författaren Sara Lidman 1976 om arbetarrörelsen. Och rörelsen måste vilja något annat än att återställa. Att tycka till om moderaterna sätter ingen i rörelse. Och vem är det förresten som ska sättas i rörelse? Det är inte säkert att det är partiföreträdarna som ska människor i

DEN NYA ARBETARRÖRELSEN

rörelse – det är mycket möjligt att det är människor som ska sätta partiföreträdarna i rörelse. Igen.

Var folkrörelserna ett fenomen under de svaga staternas tid? Eller finns det en framtid för dem? Man ju vill gärna svara ja, och troligtvis är det också rätt svar, även om framtidens rörelser kommer att se annorlunda ut. De nya rörelser vi ser idag – miljörörelsen, feministrörelsen, den kritiska globaliseringsrörelsen, de många små rörelser som möte på forum och möten runt om i världen varje år – är alla kunskapsrörelser. De vill något, kan något och har förslag på hur man skulle kunna göra något annat än det som görs idag. De växer och vill. Och tror att en annan värld är möjlig. Trots att de etablerade politiska partierna säger ”Stopp! Det är inte alls möjligt” och vill fortsätta som de alltid har gjort, så envisas de nya rörelserna med att hävda det. Att det går.

Men om en folkrörelse aldrig kan bygga på att de ”där uppe” ska aktivera de ”där nere”, utan måste bygga på att människor själva vill förstå sin situation, sin omvärld och göra något för att förändra den, då kommer inget politiskt parti att någonsin bli en folkrörelse, om de ”där uppe” inte lyfter på taket så att vanligt folk får bestämma mer, på riktigt. Risken är stor för professionaliserade politiska partier som bara företräder sig själva och sin falang inom den politiska sfären å ena sidan, och många små spretiga utomparlamentariska folkrörelser å den andra, utan reellt politiskt inflytande annat än som lobbygrupper. Politiska partier kommer vi att ha under över-skådlig framtid, men frågan är om dessa människor måste vända sig någon annanstans för att få vara med i en rörelse som lyssnar och bryr sig. För att vara i rörelse.

MYCKET TALAR FÖR RÖRELSE

Man ska inte vara pessimist i onödan. Oftast bör man vara optimist, särskilt i politiken. Folk är intresserade av politik och vill vara med och påverka samhällsutvecklingen. Det finns fortfarande skillnader mellan de politiska partierna, så det går att påverka dem. Stora delar av befolkningen förlorar på att samhällsutvecklingen går åt det

LIBERTAS ANTOLOGI 4 VÄGEN FRAMÅT

håll den går. Världen står inför enorma ojämlikhets- och klimatproblem som inte kan lösas på annat sätt än genom demokratiska beslut. Tröttheten inför högerens eviga recept med avregleringar och privatiseringar sprider sig. Och har det någonsin varit på modet, i modern tid, att vara mot högern i allmänhet och nyliberalismen i synnerhet så är det nu. Om det någonsin funnits ett möjligheternas fönster i modern tid, för en alternativ ekonomisk politik, så är det nu.

Allt detta medför att en politik för ökad jämlikhet och frihet och för rätt till livskvalitet oavsett förutsättningar plötsligt ter sig ganska attraktiv. Det saknas inte anledningar. Det saknas inte folk. Det finns hopp. Arbetarrörelsen skiljer sig från andra rörelser i det att den vill omdana hela samhället. Den uppgiften, om vi håller fast vid den som vision och mål, kan inte staten ta över och från oss. Inte högern heller. De nya moderaterna kan gott vara det nya arbetarpartiet, men de kan aldrig bli en ny arbetarrörelse. Så långt vågar de aldrig gå. De vill inte omdana samhället, de är inte kritiska till samhällsutvecklingen och de vågar inte formulera riktiga alternativ till den borgerliga ordning som härskar nu. Den nya arbetarrörelsen, det är det arbetarrörelsen som måste bli. Det gäller bara för arbetarrörelsen att inse det själv.

KAJSA BORGNÄS OCH DANIEL GULLSTRAND,

Dävarande S-studenters förbundsstyrelse

